FERCHE ALINA IOANA

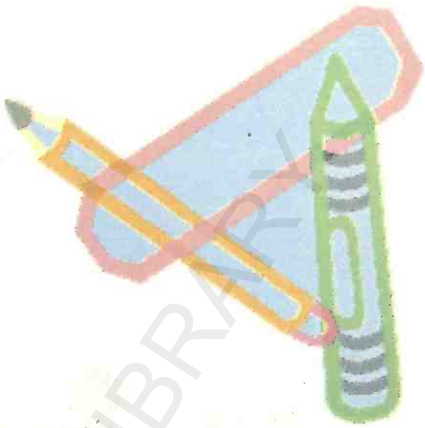

CREATIVITATEA LA VÂRSTA PREȘCOLARĂ

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ IAȘI

Motto:

„ Fericit este copilul care gaseşte in fiecare etapă a drumului, pe educatorul capabil sa insufle treptat forța si elanul necesare destinului său de om."

MAURICE DEBESSE

BCU ... UNIVERSITY LIBRARY

CAP I: INTRODUCERE

1.1. MANAGEMENTUL CLASEI

Leroy, investigând rolul factorului educațional in educație concluziona: "...copilul ființă umană situat într-un anumit mediu este profund influențat de acesta (factorul relațional), comportamentul său diferă după cum traieşte solitar sau in colectiv şi depinde, într-o mare masură de natura relațiilor sale cu partenerii".

Managementul clasei are ca scop încurajarea controlului comportamental al copiilor prin promovarea rezultatelor şi comportamentelor şcolare pozitive. De aceea rezultatele şcolare, eficiența didactică a adultului si comportamentul celor doi parteneri în educație pot fi integrate in managementul clasei.

Managementul grupei de preşcolari impune considerarea acesteia ca un micogrup la nivelul căruia funcționează toate sau majoritatea elementelor specifice oricărui grup social primar: formație de mai multe persoane care se află în relații: „față în față", relații de interacțiune şi dependență reciprocă, mediate de implicarea într-o activitate comună, dezvoltând în timp norme si valori care reglează comportarea comună.

Educatoarea manager trebuie sa posede o serie de aptitudini pentru a putea desfasura o activitate optimă cu preşcolarii: gândire critică, simț organizațional, comunicare, deschidere la nou.

Mediul social al clasei, motivarea sociala a invațării, climatul de muncă, tipurile de relații interpersonale influențează planificarea, organizarea deci, realizarea educației.

Activitatea desfasurată in gradiniță este o activitate organizată, ale carei elemente distincte sunt: asocierea dirijată a unui numar de indivizi, scopul comun, existența unor statute şi roluri bine definite.

Organizarea activității cu grupa de preşcolari trebuie să țină seamă de un principiu fundamental specific învățământului preşcolar, adică al liberei opțiuni care presupune ca educatoarea să facă apel la capacitatea copilului de a alege dintr-o diversitate de activități pe acelea care corespund intereselor, trebuințelor, posibilităților proprii.

Grupa de copii are dimensiunile unei organizații pentru că:

- are un număr de indivizi ce se afla in interacțiune;
- educatoarea desfasoară activități organizate în scop comun întregii grupe: informarea, formarea, educarea şi devenirea personalităților în formare ale copiilor;
- fiecare copil îndeplineşte roluri comune lor şi individualizate;
- la nivelul clasei se constituie o anume comunicare şi un sistem informațional.
- se utilizează în comun anumite resurse;
- grupa de copii satisface tendința naturală de asociere; facilitează constituirea unei mentalități comune şi o notă specifică micogrupului.

Organizația clasă este o configurație la fel de complexă ca oricare alta, evolutivă şi dinamică prin faptul că se construieşte permanent.

În cazul grupei de preşcolari, identificăm cele două perspective de abordare a grupei de preşcolari, specifice managementului: perspectiva didactică şi perspectiva psihologică.

Din punct de vedere didactic, grupa de preşcolari este abordată mai ales în legatură cu tipurile de activități didactice din grădiniță, aspectul studiat fiind acela al gradului de implicare şi dirijare a educatoarei în raport cu activitățile copiilor. Activitățile comune sunt considerate activitățile cu cel mai mare grad de dirijare din partea educatoarei, în cadrul cărora activitatea poate fi desfăşurată frontal, pe grupuri mici sau individual. Activitățile dirijate din gradiniță presupun o conducere, o indrumare şi un control permanent din partea educatoarei. Se pune accentul pe diferențierea şi individualizarea sarcinilor în funcție de particularitățile de vârstă si individuale.

Educatoarea trebuie sa fie înzestrată cu unele calităţi cum ar fi: disponibilitate pentru cunoaştere, fermitate, dăruire energie, consecvenţă, cinste, corectitudine, tact pedagogic, spontaneitate, creativitate ,calm, răbdare, toleranţă.

Perspectiva psiho-socială asupra grupei de preşcolari-cercetările în această privinţă s-au axat la varsta preşcolară pe studiul socializării copilului, al dezvoltării comportamentului şi personalităţii acestuia ca urmare a interacţiunii sociale. Socializarea se realizează la această vârstă prin imitare, prin identificarea cu anumite modele de rol.

- se utilizează în comun anumite resurse;
- grupa de copii satisface tendinţa naturală de asociere; facilitează constituirea unei mentalităţi comune şi o notă specifică micogrupului.

Relaţiile copilului stabilite în cadrul grupului de preşcolari au o importanţă deosebită asupra evoluţiei personalităţii sale şi asupra randamentului activităţilor desfăsurate. Activităţile de joc şi învăţare desfăşurate în comun determină stabilirea unor relaţii funcţionale de interdependenţă în vederea atingerii scopului propus, creându-se o realitate socială ce va influenţa procesul instructiv-educativ in ansamblul său.

Rolurile manageriale ale cadrului didactic în activitatea instructiv-educativă cu grupa de preşcolari sunt: organizare, planificare, comunicare, conducere, motivare, consiliere, control, evaluare. O activitate eficientă cu copiii se poate desfăşura numai atunci când: personalitatea educatoarei este caracterizată de receptivitate faţă de nou, spirit creator, inventivitate; abordăm un stil educaţional care să stimuleze interacţiunile dintre copiii; creăm o atmosferă permisivă curiozităţii şi creativităţii spontane caracteristică preşcolarilor; le oferim posibilitatea de a avea iniţiativă; respectăm nevoia copilului de mişcare.

BCU

1.2. MOTIVAREA ALEGERII TEMEI

Am pornit în realizarea acestei lucrări de la premiza că fiecare copil, în ființa lui fragedă ascunde taine neasemuit de mari pe care noi, educatorii trebuie să le explorăm cu mult tact.

Ca să nu se creeze o distanță prea mare între exigențele noastre şi posibilitățile lui trebuie să cunoaştem bine particularitățile individuale şi de vârstă ale copilului, condiție esențială şi în stimularea imaginației, fanteziei şi chiar creativității sale.

Copilul este nucleul care se formează sub îndrumarea *părinților şi a educatorului, de aceea activitatea lui trebuie situată pe prim plan. Savantul P. Oleoron precizează: „ori de cate ori un copil pus in fața unei probleme restructurează datele problemei*, sau imaginează procesul de conducere la rezolvarea soluției- înfăptuieşte o invenție".

În gradiniță se recomandă dezvoltarea multilaterală a copilului, deci cultivarea dispozițiilor native ale aptitudinilor generale, dar în situația semnalării unei dispoziții speciale trebuie să-i acordăm atenția cuvenită acesteia ca s-o ajutăm să devină aptitudine sau chiar talent şi să nu ne putem bucura mai târziu de o activitate creatoare. Receptivitatea şi curiozitatea copilului, bogăția imaginației, tendința sa spontană către nou, pasiunea pentru fabulație, dorința lui de a realiza ceva constructiv creativ pot fi alimentate şi împlinite efectiv pot fi puse adecvat în valoare prin solicitări şi antrenamente corespunzătoare, care astfel pot oferi multiple elemente pozitive iîn stimularea şi cultivarea potențialului creativ propriu vârstei preşcolare.

Activitatea noastră nu trebuie să se oprească la activitatea de diagnosticare a capacităților copilului; este foarte important să cunoaştem tehnologia tradițională şi modernă a didacticii, apoi, înarmându-ne cu cunoştințe noi din domeniul artei, ştiinței, psihologiei şi manifestând principalitate în relația cu copilul vom reuşi astfel să contribuim la dezvoltarea tuturor proceselor psihice ale copilului, a imaginației şi creativității sale, să atribuim activității noastre un puternic caracter formativ.

Creativitatea prezintă o deosebită înflorire la vârstele copilăriei. La temelia disponibilităților pentru expresii de tip creativ stau intensitatea trăirilor emoționale corelate cu nevoia de acțiune, de construcție în plan practicațional. Aceste trebuințe manifestate la copiii preşcolari îşi găsesc expresia în desenele şi picturile executate de ei. Valorificarea potențialului creator existent la vârsta preşcolară trebuie să fie un deziderat comun tuturor acțiunilor instructiv educative desfăşurate în gradinită.

Estetica obiectelor, estetica morală şi afectivă cu valorificarea acestora în domeniul artelor plastice, al literaturii, muzicii, naturii- constituie un element definitoriu în dezvoltarea aptitudinilor, a creativității copilului.

Arta cultivă frumosul şi copilul trebuie invățat să sesizeze şi să aprecieze frumosul, ca mai tarziu să-l poată reflecta în producțiile sale.

Activitațile artistico-plastice la care ma refer în mod special în lucrarea de față, prin valențele lor estetice, formative constituie un mijloc eficient de stimulare a imaginației, atât de bogate la această vârstă, şi a creativității copiilor. Ele constituie câmpul larg de manifestare a fanteziei, a nevoii de exprimare în cel mai original mod a cunoştințelor asimilate în celelalte activități, a trăirilor afective, a dorințelor şi visurilor. Aceste activități constituie de multe ori un refugiu, un mijloc de relaxare, fiind foarte îndrăgite de copiii de vârstă preşcolară. Bogata gamă de materiale pe care le punem în fața copiilor în cadrul activităților artistico-plastice, variate modalități de execuție, le permite acestora să realizeze producții foarte variate, interesante, pline de imaginație şi originalitate.

Programa preşcolară cuprinde o varietate de teme ce se pot realiza în cadrul acestor activități. Datoria noastră este să creăm cadrul optim desfăşurării lor, să perseverăm în cautarea de noi metode si mijloace de realizare a lor, care să le stimuleze interesul, să le dezvolte aptitudinile şi chiar talentele, să le trezească imaginația creatoare, pentru ca în final, rezultatele muncii lor să constituie atât pentru ei, copiii cât şi pentru noi adulții, un izvor de frumusețe şi o încântare pentru ochi, o oglindă a personalității fiecăruia.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

Activitățile de ştiință de carte şi dezvoltarea vorbirii au largi posibilități pentru organizarea şi desfăşurarea unor multiple activități creatoare, menite să dezvolte noi aptitudini, capacități intelectuale: alcătuirea propoziției după tablou, alcătuirea perechilor de cuvinte legate după sens; găsirea cuvântului cu sens apropiat, opus; alcătuirea unui text din propoziții; completarea versurilor cu cuvintele ce rimează; povestirea prin analogie, continuarea povestirii, povestirea cu schimbarea formei.

Pentru a pune în valoare potențialul creativ al copiilor, educatoarea trebuie să folosească acele metode active, asociative, care pun accentul pe libertatea asociațiilor, în care copiii devin participanți la găsirea răspunsurilor, pot avea inițiativă, pot pune întrebări, pot discuta şi pot propune soluții. Acest lucru se poate realiza aproape în fiecare tip de activitate, cu condiția ca educatoarea să nu obstrucționeze, să nu pună bariere între ea şi copil, sau să elimine răspunsul uneori fantezist al copilului, numai pentru că ea are în minte un anumit răspuns şi insistă până îl obține, celelalte fiind catalogate drept răspunsuri greşite.

Este bine de ştiut că la această vârstă copilul îşi face mai întai ucenicia deprinderii lucrului cu instrumentele şi abia dupa aceea se afirmă pe sine prin rezultatul muncii sale. El este capabil să producă ceva nou, original doar în raport cu sine însuşi, iar creația sa este marcată de o mare discrepantă între dorințe si posibilități.

Ca factor al creativității, imaginația cunoaşte la vârsta preşcolarității o adevarată explozie.

În concluzie: cultivarea creativitații se poate face în toate activitațile, chiar dacă cele de natura artistică au, se pare, mai multe posibilități în acest sens; se pot face multe pentru educarea spiritului creativ în gradiniță; se vede necesitatea de a modifica destul de mult modul de gândire şi stilul de lucru la grupă, cristalizate de secole în învățământul tradițional, prea putin preocupat de această latură a personalității copilului, care capătă în zilele noastre o valoare din ce în ce mai importantă.

CAP II: CONCEPTUL DE CREATIVITATE

2.1. CONCEPTUL DE CREATIVITATE ŞI ETAPELE ACTULUI CREATOR

Termenul „creativitate" îşi are originea în cuvântul latin creare , care înseamnă a zămisli, a fauri, a naşte. El a fost introdus în vocabularul psihologic de psihologul american Gordon Allport 1937 şi înlocuieşte vechii termeni spirit inovator, inventivitate, talent. Creativitatea este o aptitudine, dispoziție a intelectului de a elabora idei, teorii, modele originale plecând de la datele preexistente.

Al. Rosca defineşte creativitatea atât în sens restrâns cât şi în sens larg. În sens restrâns creativitatea este activitatea sau procesul care conduce la un produs caracterizat prin noutate sau originalitate şi valoare pentru societate. În sens larg creativitatea se referă la găsirea de soluții, idei, probleme, metode, procedee care sunt noi pentru societate, dar la care s-a ajuns pe o cale independentă.

U. Schiopu defineşte creativitatea drept o dispoziție spontană de a crea şi inventa, care există la toate persoanele, la toate vârstele.

C. Levy consideră „creativitatea drept o aptitudine complexă, distinctă de inteligență şi de funcționarea cognitivă şi existentă în funcție de fluiditatea ideilor, de raționamentul inductiv, de anumite calități perceptive şi de personalitate, ca şi în funcție de inteligența gândirea divergentă, în măsura în care ea favorizează diversitatea soluțiilor şi rezultatelor. "Indivizii creativi, arată C. Levy Leboyer, dau dovadă de imaginație, de spirit inventiv,de originalitate. .Procesul creativ este favorizat de o atitudine pozitivă față de ideile noi şi neaşteptate şi de dispersarea atenției, mai degrabă, decât de concentrarea ei asupra problemelor puse. I.A Taylor consemnează că a întâlnit mai mult de o sută de definiții diferite ale noțiunii de creativitate. Gama definirii se întinde de la înțelegerea creativității ca o atitudine, indiferent dacă persoana care are o astfel de atitudine elaborează

sau nu un produs creativ, până la identificarea acesteia cu o producție creatoare de inalt nivel, cu realizări neobişnuite in diverse domenii.

„Creativitatea este capacitea de a imagina răspunsuri la probleme, de a elabora soluții inedite şi originale.'' E. Limbos.

O definiție largă a conceptului de creativitate cu aplicații directe în procesul de învațământ vine din partea pedagogului şi scriitorului italian Giani Rodari, ale cărui viață şi operă au fost dedicate aparării drepturilor copilăriei : „creativitatea e sinonim cu gândire divergentă, capabilă adică să rupă schemele experienței".

Creativitatea poate fi educabilă şi măsurabilă. La naştere, copilul posedă doar o anumită potențialitate a flexibilității, fluenței şi senzitivității scoarței cerebrale şi în general a sistemului nervos. Pe baza flexibilității, fluenței şi senzitivității se constituie celelalte doua niveluri ale creativității: originalitatea şi inventivitatea.

Creativitatea ca rezumat, cuprinde acumulările de abilități, de posibilități de realizare a obiectelor ideale şi abstracte al căror rol creşte vertiginos odata cu dezvoltarea ştiinței şi tehnicii.

În lumina cercetărilor făcute mai ales de Şcoala de la Chicago în unele țari SUA, Anglia s-au încercat organizarea unui tip şi a unor metode speciale de învațământ pentru dezvoltarea creativității. În țara noastră cercetări cu privire la creativitate au făcut: Al. Rosca, Marian Bejat, Grigore Nicola, Mihaela Roco şi alții.

Definirea şi explicarea fenomenului creativității se sprijină şi pe încercările de a descifra factorii şi variabilele ce o caracterizează.

Capacitațile legate inseparabil de creație sunt definite prin termenii: fluiditate, flexibilitate, originalitate, elaborare, capacitatea de a rezolva probleme, sensibilitatea la implicații şi asociativitate, intuiție, profunzimea intelectuală, capacitate evoluativă şi capacitatea de a formula ipoteze.

Fluenta, flexibilitatea si originalitatea sunt clasate drept calități ale „producției divergente".

Fluiditatea presupune bogăția şi uşurința asociațiilor.

Flexibilitatea gândirii este considerată a fi principalul factor psihic-cognitiv al creativității. Prin flexibilitate se înțelege puterea gândirii de a se adapta în mod optim, în timp cat mai scurt şi cu eforturi minime la situații noi, neântâlnite, prin restructurarea sau recombinarea vechilor scheme operaționale potrivit problemelor noi ce se ivesc în relațiile sociale şi de muncă.

Dupa P. Popescu-Neveanu şi Mihaela Roco, „flexibilitatea este un factor important in actul creației dar nu considerat sub raportul vitezei de restructurare, ci ca particularitate funcțională de ansamblu".

Originalitatea, este dupa părerea multor oameni de ştiință, nota definitorie a creativității. În accepțiunea cea mai largă, indicele originalității îl constituie caracterul neuzual al soluțiilor, raritatea lor statistică, ingeniozitatea şi caracterul surprinzător al apropierii intre cunoştințele utilizate.

Factorii creativității sunt atât cei intelectuali, aptitudinali şi caracteriali, cât şi cei sociali.

Fiecare individ normal posedă o anumită doza de creativitate: viața implică efectuarea unor operații originale, prin combinarea elementelor existente, prin gasirea unor soluții utile într-o situație sau alta. Creativitatea adevarată solicită depăşirea stadiului comun, ea este rodul unor înzestrări şi capacități deosebite.

Creativitatea face posibilă crearea de produse reale ori pur mintale, constituind un progres în planul social. Componenta principală a creativității o constituie imaginația, dar creația de valoare reală mai presupune şi o motivație, dorința de a realiza ceva nou, ceva deosebit. Şi cum noutatea azi, nu se obține cu uşurință, o altă componentă implicată este voința, perseverența. Creativitatea presupune trei însuşiri: fluiditatea - posibilitatea de a ne imagina în scurt timp un mare număr de imagini, idei, situații; sunt oameni care ne surprind prin ceea ce numim in mod obişnuit ca fiind bogăția de idei, viziuni, unele complet năstruşnice, dar care nouă nu ne-ar putea trece prin minte; plasticitatea – constă în uşurința de a schimba punctul de vedere, modul de abordare a unei probleme, când un procedeu se

dovedeşte inoperant; sunt persoane rigide care greu renunță la o metodă, deşi se vădeşte ineficientă; originalitatea – este expresia noutății, a inovației, ea se poate constata, când vrem să testăm posibilitățile cuiva, prin raritatea statistică a unui răspuns, a unei idei.

ETAPE ALE PROCESULUI DE CREAȚIE

Cea mai cunoscută analiză a fazelor procesului de creație aparține psihologului Graham Wallas. El sugerează existența a patru faze: prepararea; incubația; iluminarea; verificarea.

Prepararea este faza inițială şi obligatorie a oricărui act de creație. Această fază presupune o pregătire intensă şi de lungă durată în legatură cu problema pe care creatorul îşi propune să o rezolve. Este necesară o informare minuțioasă asupra istoricului problemei, asupra tentativelor altora de a soluționa, şi abia apoi se emit ipoteze rezolutive. Are loc un fel de distanțare de problema, care marchează trecerea la faza de incubație.

Incubația aparent este o perioadă de linişte, de o lipsă de racordare la problema inițială. Durata acesteia variază, ea poate fi mai mult sau mai puțin extinsă în timp. Se presupune că în această fază au loc o serie de prelucrări paralele, se stabilesc conexiuni care nu au fost efectuate anterior. Şansele de a obține soluții creative la o problemă depind de cât de susținută şi eficace a fost faza de preparare, de bogăția datelor acumulate.

Iluminarea este momentul în care soluția problemei apare brusc în câmpul conştiinței. Materialul acumulat duce dintr-o dată la o înțelegere clară, sintetică a problemei. Uneori se foloseşte termenul de inspirație în loc de iluminare. Iluminarea provine din surse obscure ale conştiinței, în timp ce inspirația este rezultatul unei îndelungate perseverențe, urmată în final de un stimul accidental a cărui natură nu poate fi clar determinată.

Verificarea este faza finală a procesului de creație în care soluția gasită este testată, examinată, pentru eliminarea unor posibile erori sau lacune. Deşi faza de iluminare este punctul culminant al creației, fără acest ultim moment primele trei ar fi inutile, întrucât nu s-ar putea concretiza.

2.2. ROLUL ŞI FACTORII CREATIVITĂŢII

Psihologii au reliefat existența a mai multor niveluri de creativitate. De exemplu Irving Taylor distinge cinci planuri ale creativității:

- *expresivă*- manifestată în copilărie prin desene, repovestiri de basme, jocuri; la acest nivel nu există tendința de perfecțiune sau utilitate, este o manifestare de spontaneitate imaginativă, similară cu cea a artistului. Este insă un mijloc excelent de a cultiva aptitudinile creatoare ce se vor manifesta ulterior.
- *productiă* este planul creării de obiecte specific muncilor obişnuite, prezentă la meşteşugari sau la tehnicieni care în procesul muncii lor, aduc unele modificări personale, dar de ordin secundar.

Este planul la nivelul căruia accede orice om muncitor.

- *inventivă* accesibilă unei minorități e vorba de inventatori, acele persoane ce reuşesc să aducă ameliorări parțiale unei unelte ori unei teorii controversate;
- *inovatoare*, caracteristică talentelor: creatori de opere originale cel puțin pe plan național;
- *emergentă* pe care o găsim numai la genii, persoane ce aduc schimbări radicale, revoluționare într-un domeniu.

În ce priveşte factorii creativității, se poate vorbi, mai întai, de aptitudini pentru creație. Există anumite structuri cerebrale, pe care nu le cunoaştem, care favorizează imaginația, ele creând predispoziții de diferite grade pentru sinteza unor noi imagini, noi idei. Totuşi e nevoie de intervenția mediului, a experienței pentru ca ele să dea naştere la ceea ce numim talent.

Fară îndoială, un al doilea factor care trebuie amintit îl constituie experiența, cunoştințele acumulate. Importantă este nu doar cantitatea, bogăția experienței, ci şi varietatea ei.

Pot fi considerate ca factori interni ai dezvoltării creativității: motivația şi voința. Creşterea dorinței, a interesului pentru creație, ca şi a forței de a birui obstacolele are evident un rol notabil în susținerea activității creatoare.

Societatea are o influență deosebit de importantă pentru înflorirea spiritului creativ intr-un domeniu sau altul. Un alt factor

determinant in stimularea creativității îl constituie gradul de dezvoltare a ştiinței, tehnicii, artei.

Factorul ereditar poate fi evidențiat de la naşterea copilului.

Elementele potențiale de creativitate sunt: expresivitatea, flexibilitatea, fluența, sensibilitatea cerebrală, precum şi calitățile analizatorilor şi caracteristicile temperamentale care au un rol important în declanşarea, dezvoltarea şi manifestarea creativității. Aici trebuie să avem in vedere si relația subiectului cu factorii de mediu şi educaționali.

Funcția sociala a creativității determină modul de realizare a produsului creator stimulând şi dirijând acele comportamente ale personalității semnificative din perspectiva perfecționării raportului cognitiv, afectiv, motivațional față de realitatea economică, politică culturală. În această accepție, produsul creativ este cu atât mai elevant cu cât este mai extinsă şi mai profundă structurarea posibilităților personalității de înțelegere a realității sociale. Funcția sociala a creativității urmăreşte, însă, nu numai calitatea imediată a produsului creator, ci şi efectele optimizante ale acestuia care au o sferă de acțiune din ce în ce mai largă, la nivel temporal şi spațial, mergând chiar până la nivelul relațiilor de macrosistem.

Funcția psihologică a creativității determină modul de realizare a procesului creator angajând toate resursele existente la nivelul sistemului psihic uman, cu unele accente evidente care vizează inteligența in calitate de aptitudine generală, care asigură premiza sesizării, rezolvării, inventării de probleme; gândirea, în calitate de produs de cunoaştere logică, proiectată multifazic pe baza unității informațional- operațional, realizabilă în sens convergent, divergent; imaginația în calitate de proces de cunoaştere logică.

Funcția pedagogică a creativității determină modul de comportare a personalității creatoare, angajată în proiectarea unor acțiuni educaționale- didactice realizabile în condiții de transformare continuă a raporturilor subiect- obiect. Definiția conceptului de creativitate pedagogică presupune valorificarea

deplină a componentelor structural- funcționale, analizate anterior, interpretabile şi realizabile in sens prioritar formativ.

Factorii aptitudinali include în sine aptitudinile speciale, nivelul gândirii şi inteligenței Factorii nonintelectuali pot fi explicați prin factori motivaționali, aptitudinali, temperamentali şi caracteriali. Motivația poate fi un imbold de dinamizare a creativității.

Factorii temperamentali şi caracteriali au o influență deosebită în dezvoltarea creativității. Factorii dezvoltării psihice pot fi externi şi interni.

Factorii interni pot fi de natura biologica, ereditara şi psihosocială. Factorii externi: mediul şi educația. Creativitatea ca trasatură general- umană poate să se manifeste în decursul vieții în mod spontan, întamplător.

Dupa Bontas şi Nicola, creativitatea este o capacitate complexă şi fundamentală a personalității, care sprijinindu-se pe date sau produse anterioare, în îmbinarea cu investigații şi date noi, produce ceva nou, original, ca rezultat al influențelor şi relațiilor factorilor subiectivi şi obiectivi- a posibilităților persoanei şi a condițiilor ambientale ale mediului socio- cultural. Ea poate fi considerată şi ca aptitudine, dispoziție a intelectului de a elabora idei, teorii, modele noi originale.

În ce priveşte factorii creativității, se poate vorbi de aptitudini pentru creație. Creativitatea se poate manifesta în toate domeniile cunoaşterii şi vieții sociale: ştiințifică, tehnică, economică,
artistică, organizatorică, pedagogică. Creativitatea poate fi cunoscută, masurată si stimulată. Fiecare individ normal posedă o doză de creativitate.

Creativitatea ca rezultat al stimulării şi activității înseamnă acumulări de capacități, abilități şi posibilități de realizare a ceva nou, original, în plan ideal- abstract ca şi, dupa caz, în plan practic, deci inventivitatea ideatică şi practică.

2.3. DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII PRIN METODE INTERACTIVE

Pentru stimularea creativității copiilor am utilizat în procesul didactic unele metode si tehnici interactive cum ar fi:

- Brainnstormingul
- Tehnica Brainwritingul
- Tehnica viselor

Brainstormingul

Este o metodă de stimulare a creativității ce constă în enunțarea spontană a cât mai multor idei pentru soluționarea unei probleme, într-o atmosferă lipsită de critică.

Ex 1: joc de construcție

Tema: construirea unui parc de distracții pentru copiii.
Sarcina didactică: fiecare copil va realiza o construcție diferită de a colegului, din stânga sau dreapta lui, dar care să devină element de bază in lucrarea colectivă. Pentru a le stimula creativitatea copiii vor fi încurajați să constuiască fiecare în felul său , chiar dacă îşi aleg să redea aceleaşi elemente.
Material necesar: Truse specifice jocurilor de construcții: Arco, Rotodisc, Lego, Plasticon, alături de trusa specifică Step by Step, buline colorate pentru fiecare copil şi etichete pentru fiecare lucrare cu numele copilului care a realizat lucrarea.
Regulă: construcțiile colegilor nu vor fi criticate, nici dărâmate.

Copiii lucrează, realizând sarcina de lucru şi respectând regulile; dau frâu imaginației, apreciază cantitativ materialele utilizate, completează construcția, prezintă rezultatul construcției. Copiii îşi denumesc construcțiile şi îşi aşază pe construcția realizată buline cu ilustrații adecvate. Dupa ce lucrările sunt aşezate pe covor, copiii sunt provocați printr-un exercitiu: 'Ce poți schimba la construcția ta?"
Copiii modifică construcția prin: amplificare, multiplicare, diminuare, schimbarea poziției elementelor în cadrul construcției, aceasta solicitându-le imaginația.

Ex 2- alfabetizare

Joc didactic: 'În lumea silabelor" – este un procedeu care ne permite învățarea interactivă.
Sarcina jocului: să găsească cuvinte cu o singură silabă a cărui sunet inițial este "s". Copiii sunt impărțiți în două grupuri omogene. Unui grup i se dau imagini din care să selecteze doar pe cele a căror denumire începe cu sunetul "s". Celălalt grup va trebui sa aleagă din jetoanele selectate de primul grup doar pe acelea care reprezintă obiectele denumite prin cuvintele care încep cu sunetul "s" şi au o singură silabă: sac, suc, sec, spic, stop.

Tehnica Brainwriting – reprezintă o modalitate de lucru bazată pe construcția de idei în domeniul creativității.

Ex: artă-desen: 'In vacanță".

Obiectiv: Stimularea creativității de grup a copiilor. Copiii sunt impărțiți în grupe de câte 6.

Material folosit: coli de hârtie, creioane colorate.
Sarcina jocului: Reprezentarea prin desen a unor elemente care să ilustreze o temă, continuând şi completând totodată desenele copiilor.

Desfasurarea jocului: Copiii sunt imparțiți în grupuri de câte şase. Fiecare copil al grupului îşi alege câte o culoare cu care va lucra, diferită de a celorlalți cinci colegi din grup. Educatoarea prezintă jocul: Astăzi la centrul ARTĂ vom desena tema "În vacanță". Fiecare copil să se gândească care vor fi primele trei elemente care vor alcătui desenul lui. După ce veți desena cele 3 elemente, dați foaia colegului din dreapta pentru a citi desenele şi pentru a continua desenul vostru. Se alternează activitatea individuală cu cea de grup. Fiecare copil, când primeşte coala colegului din stânga sa, priveşte desenul, identifică elementele

UCV CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

desenate şi încearcă să adauge altele, să le completeze ori să le modifice creativ fără a se depărta de tema redată de colegul său.

Educatoarea urmăreşte ca schimbul de fişe să se facă în ordinea stabilită, respectându-se regula. Se notează implicarea fiecărui copil în realizarea temei. Fiecare lucrare realizată va reprezenta o subtemă a temei prezentate la începutul activității. Copiilor li se solicită să găsească un titlu care să definească conținutul desenului. Ex: ''În vacanță la bunici,'' ''La mare'', ''În concediu'', În tabără.'' Deoarece fiecare copil desenează cu o singură culoare, educatoarea are o evidență clară a contribuției fiecăruia în realizarea temei.

Tehnica viselor

Este o metodă bazată pe meditație, în care copilul îşi exersează imaginația, învățând să se gândească la viitor, să se proiecteze pe sine într-o altă locuință, la şcoală, la o altă vârstă.

Obiectiv: Stimularea imaginației şi înțelegerea evoluției personale şi a mediului social.

Grupa de copii va fi organizată in 4 grupuri.

Sarcina didactică: în cadrul temei "Oraşul nostru" fiecare copil îşi va imagina cum va arăta localitatea natală când va fi mare.

Grupa 1 "Lingviştii": Realizați un text de 5-7 propoziții în care să descrieți localitatea voastră în viitor.

Grupa 2 "Constructorii": construiți oraşul vostru aşa cum vă imaginați că va fi, când voi veți fi mari.

Grupa 3 "Desenatorii": Desenați cum vreți să arate oraşul vostru, când voi veți fi mari.

Grupa 4 "Actorii": Închipuiți-vă că ați crescut mari şi sunteți actori papuşari. Prezentați un program artistic la Teatrul de papuşi din localitatea voastră.

Copiii îşi imaginează , colaborează pentru rezolvarea sarcinii de lucru. Educatoarea stimulează copiii în funcție de grupa în care colaborează, sugerând diverse procedee: să amplifice, să diminueze, să schimbe aşezarea spațială, să multiplice, să efectueze combinații care să modifice spectaculos rezultatul. Când toate echipele şi-au terminat lucrul, îşi prezintă

pe rând creațiile .Se cer cât mai multe detalii şi se apreciază cantitatea elementelor schimbate, rodul imaginației copiilor.

"Joc de-a visul"

Copiii sunt aşezați pe covor, culcat cu fața în sus, într-o poziție confortabilă. Între copii trebuie să existe o anumită distanță, încât să nu se atingă între ei.

Desfăşurarea jocului: cuprinde doua etape.

Etapa comună

Educatoarea anunță: Ne vom juca jocul "De-a visul".'' Ne prefacem că dormim. Stați cu ochii închişi, respirați uşor, lăsați corpul neâncordat, să se relaxeze. Eu am să vă povestesc un vis; în timp ce eu povestesc, voi vă imaginați visul.''

Educatoarea descrie un peisaj frumos, însorit, calm, plăcut, relaxant ori descrie o întâmplare liniştitoare, veselă; amuzantă. Apoi anunță: "Este timpul să ne trezim. Deschidem ochii, întindem brațele şi picioarele. Ne-am trezit. V-a placut visul?"

Activitatea individuală

Fiecare copil se aşază la masuță şi desenează pe o foaie de hârtie cum şi-a imaginat visul. Se prezintă lucrările şi se face aprecierea lor.

2.4. PERSONALITATEA CREATIVĂ

T. Tardif si R. Sternberg sintetizează rezultatele mai multor studii asupra caracteristicilor motivațional-atitudinale ale personalității creative: spirit de aventură, perseverență, înclinație spre cercetare, deschidere către experiențe noi, spirit de lider, disciplină şi capacitate de ordonare a propriei activități, motivație intrinsecă, centrare pe sarcină, realizare independentă, competivitate, toleranță la ambiguitate interese multiple, valorizarea originalității şi creativității, neconvenționalitate în comportament, nevoie de experiențe de vârf. A. Roe este de

părere că singura trăsătură comună personalităților înalt creative e faptul de a fi profund absorbite de munca lor, în timp ce C. Cox subliniază că tinerii eminenți se disting nu numai prin capacități intelectuale înalte, ci şi prin perseverența înnăscută şi efort, încredere în capacitățile proprii şi putere de caracter.

Teresa Amabile propunea un model componențial al creativității, care descrie factorii cu un rol important în obținerea performanței creative şi anume: deprinderi specifice domeniului, abilități creative şi deprinderi de lucru, motivație intrinsecă.

Abilitățile specifice domeniului includ: cunoştințe de specialitate, abilități tehnice, talent special în domeniul respectiv.

Abilitățile creative presupun caracteristici ale stilului cognitiv şi ale stilului de lucru şi de asemenea, trasături de personalitate care dau posibilitatea unui individ de a-şi folosi deprinderile dintr- un domeniu într-un mod diferit de ceilalți.

Un stil de lucru creativ este caracterizat de: dăruire totala, dorința de a face lucrurile bine, capacitatea de concentrare a atenției pe perioade lungi de timp, capacitatea de a abandona ideile neproductive şi de a lăsa temporar deoparte problemele mai dificile, tenacitatea în fața dificultăților, dorința de a munci cu perseverență.

Elementele definitorii ale creativității includ fluența în producția ideilor şi flexibilitate în gândire. Dar fundamental pentru ideea de creativitate este originalitatea.

Flexibilitatea - vizează capacitatea subiectului de a-şi modifica rapid fluxul ideativ în scopul găsirii unor utilizări noi ale unor produse uzuale.

Originalitatea - reprezintă aptitudinea subiectului de a oferi răspunsuri neuzuale la problemele ridicate.

Motivația intrinsecă este motivația creativă autentică şi presupune realizarea unei activități datorită faptului că e percepută ca fiind interesantă, placută, provocatoare prin ea însăşi, generatoare de bucurie şi satisfacție.

Performanța creativă presupune şi un anumit nivel al inteligenței. Foarte multe cercetari s-au orientat către determinarea relațiilor ditre creativitate şi inteligență, iar răspunsurile au fost dintre cele mai diferite: creativitatea este

complementară inteligenței, creativitatea este independentă de inteligență, creativitatea se corelează mediu cu inteligența.

În psihologia românească, P. Popescu-Neveanu, autorul unui model bifactorial al creativității, plasează creativitatea în interacțiunea optimă, generatoare de nou, dintre aptitudini şi atitudini. Aptitudinile nu sunt creative prin ele însele, ci devin astfel în masura în care sunt activate şi valorificate prin motive şi atitudini creative. Cele mai importante aptitudini creative sunt:

- încrederea în forțele proprii şi înclinația puternică pentru realizarea de sine;
- interesele cognitive şi devotamentul față de profesiunea aleasă;
- perseverență în căutarea de soluții pentru realizarea proiectelor propuse, precum şi disponibilitatea de revizuire continuă a proiectelor pentru optimizarea lor;
- simțul valorii şi atitudinea valorizatoare, care duc la recunoaşterea deschisă a valorii altora şi la afirmarea onestă şi demnă a valorii proprii.

Există şi reversul acestor atitudini, atitudinile necreative, care sunt considerate factori de blocaj pentru creativitate. G. Davis, C. Crețu prezintă o listă de atitudini considerate necreative:

- egoismul;
- impulsivitatea exagerată;
- încapățânarea, cinismul, razvrătirea, lipsa de cooperare;
- imaturitatea, copilăriile, neândemânarea;
- neatenția, uitarea, distragerea;
- toleranța , lipsa de comunicare.

Criteriile cele mai frecvent indicate pentru a aprecia că un produs este creativ sunt: noutatea, unicitatea, originalitatea, valoarea, utilitatea socială.

F. Barron consideră că performanța sau produsul creativ trebuie să aibă un grad ridicat de neobişnuit, să fie rar întalnit în colectivitatea în care a apărut şi în acelaşi timp, trebuie să fie adecvat realității. B. Ghiselin precizează că măsura creativității

unei performanțe este dată de gradul în care aceasta restructurează universul cunoaşterii.

Preşcolaritatea este prima perioadă în care copilul manifestă şi îşi dezvoltă aptitudini.

Domeniile muzicii, desenului, picturii, modelajului, sunt abordate cu dezinvoltură, plăcere deosebită, pe care o gustă prin aceste activități oferindu-i ocazii de a trăi satisfacția.

Imaginația reproductivă şi creatoare au un rol însemnat în dimensiunea creativă a personalității. Există o trebuință de exprimare creativă, ca cerință a imaginației, întreținută de condițiile de viață sau solicitată de mediul social-creativ, de multe ori ca o compensare a mediului mai puțin ancorat în solicitări artistice. Este dorința de identitate manifestată, însoțită de trebuințe afective, opoziție, conflicte legate de existența şi poziția afectivă a copilului în familie. Copilul doreşte să fie apreciat, laudat, admirat pentru creațiile sale.

Deseori arta se împleteşte cu jocul: la 4-5 ani copilul poate construi structuri bi şi tridimensionale cu care animă spațiul înconjurător ori îl împodobeşte cu desene, aplicații, cusături, colaje, aranjamente florale create de el.

În colaje şi obiecte de artizanat copilul găseşte atracție, fascinație deoarece îşi poate manifesta funcțiile creatoare şi demiurgice.

2.5. BLOCAJELE CREATIVITĂȚII

În calea stimulării elanului creator, pe langă factorii favorizanți există şi numeroase piedici pe care le denumim blocaje.

Blocaje sociale. Conformismul este unul din ele: dorința oamenilor ca toți cetățenii să se poarte şi să gândească în mod obişnuit. Cei cu idei neobişnuite sunt priviți cu suspiciune şi chiar cu dezaprobare, ceea ce constituie o descurajare a gândirii inovatoare.

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRALA UNIVERSITARA

Apoi, există o neîncredere în fantezie şi o prețuire exagerată a raționamentului strict logic şi a judecății critice, ori nici matematica nu poate progresa fără imaginație.

Blocaje metodologice. Există o rezistență la schimbare, o rigiditate a algoritmilor anteriori. Algoritm se numeşte o succesiune determinată de operații permițând rezolvarea unei anumite categorii de probleme.

Alt blocaj este *critica prematură*. Aşa cum a observat Al. Osborn, când ne gândim la soluționarea unei probleme complicate, după o perioadă infructuoasă survine un moment de iluminare, când ne vin tot felul de idei. Osborn recomandă să le notăm pe toate, câtă vreme durează această inspirație.

Blocaje creative: teama de a nu greşi, de a ne face de râs sau graba de a accepta prima idee. Altă eroare este descurajarea rapidă, dat fiind că munca de inovare este dificilă, solicită eforturi de lungă durată.

2.6. CREATIVITATE ŞI IMAGINAȚIE

„ Dacă un om îşi urmează cu încredere visurile şi se straduieşte să-şi trăiască viața aşa cum şi-a imaginat-o, va avea un succes neaşteptat în condiții obişnuite."

Henry David Thoreau

Imaginația este componenta principală, miezul creativității. Celelalte componente: motivația, dorința de a crea, ca şi perseverența, efortul voluntar se pot mai puțin cultiva în viața preşcolară. Stimularea creativității expresive în copilărie e deosebit de importantă pentru cristalizarea capacităților creatoare în special în domeniul artelor dar nu numai.

Multă vreme imaginația a fost definită ca un proces de combinare a imaginațiilor, ceea ce se potriveşte numai imaginației artistice.

Imaginația, deci și creativitatea presupun trei însușiri:
Fluiditate - posibilitatea de a ne imagina în scurt timp un mare numar de imagini, idei, situații;sunt oameni care ne surprind prin ceea ce numim în mod obișnuit ca fiind bogăția de idei, viziuni.
Plasticitate constă în ușurința de a schimba punctul de vedere, modul de abordare a unei probleme,când un procedeu se dovedește inoperant; sunt persoane rigide care greu renunță la o metodă, deși se vădește ineficientă;
Originalitatea este expresia noutății, a inovației, ea se poate constata, când vrem să testăm posibilitățile cuiva, prin raritatea statistică a unui răspuns, a unei idei.

Imaginația, precum gândirea implică două procese fundamentale:analiza și sinteza. Analiza realizează o descompunere de asociații obișnuite, ordinare, care prin sinteză sunt legate în alt mod, formând imagini noi. Sinteza se realizează prin mai multe procedee ale imaginației: aglutinare, hiperbolizare sau diminuare, multiplicare sau omisiune, diviziune sau rearanjare, adaptare, substituție, modificare, schematizare, tipizare, analogie, evidențiere.

Ca orice funcție, imaginația se dezvoltă prin exercițiu. Un rol foarte important îl au impresiile, imaginile, cunoștințele acumulate.

Creativitatea este o valoare social-umană și educațională de prim rang. În literatura de specialitate, creativitatea apare tratată ca: produs, proces, ca dimensiune sintetică în profilul personalității, ca potențialitate. Creativitatea exprimă vocația fundamentală a ființei umane pe care M. Ralea o consideră a fi opțiunea pentru valori rare, prin depășirea standardelor, prin năzuința novatoare și spirit creator.

Putem întelege creativitatea și ca potențial creativ, definit ca sistemul capacităților latente apte de proiectare și obiectivare în manifestări novatoare. În acest înțeles, putem vorbi despre potențialul creativ la vârstele copilăriei și de stimularea lui în vederea afirmării ulterioare prin acte creatoare efective.

Creativitatea este un produs dar și un proces. Un produs pentru că se dobândește pe baza factorilor de mai sus prin activitate, prin experientă. Ea este și un proces deoarece implică

desfăşurare de timp, dezvoltări şi retrageri ale factorilor şi elementelor noi, învingerea unor obstacole. Fiecare individ normal posedă o anumită doză de creativitate: viaţa implică efectuarea unor operaţii originale , prin combinarea elementelor existente, prin găsirea unor soluţii utile într-o situaţie sau alta. Creativitatea adevarată solicită depăşirea stadiului comun, ea este rodul unor înzestrari şi capacităţi deosebite.

Un rol important în activităţile creatoare îl are imaginaţia. Preşcolaritatea este prima perioadă în care copilul manifestă şi îşi dezvoltă aptitudini. Domeniile muzicii, desenului, picturii, colajului, modelajului sunt abordate cu dezinvoltură, plăcere deosebită pe care o gustă prin aceste activităţi oferindu-i ocazii de a trăi satisfacţia.

Vârsta preşcolară oferă multiple premise favorabile pentru cultivarea potenţialului creativ dinamismul, impetuozitatea şi expresivitatea ce-i sunt proprii, freamătul şi vibraţia lăuntrică disponibilităţile de exteriorizare spontană, de autoexpresie însufleţită analogie oricărui elan creativ. La acestea se adaugă tendinţe spre autonomie, mobilitatea şi spiritul de inventivitate ce face ca obiectele dar şi fiinţele să capete roluri dictate de nevoia de moment a copilului.

Ca principiu general, formarea şi dezvoltarea creativităţii necesită parcurgerea drumului de la simplu la complex, metode activ-participative, bună cunoaştere a posibilităţilor intelectuale, volative, morale ale copilului a supleţei sistemului său nervos , precum şi înlăturarea obstacolelor care o frânează : timiditatea, teama de greşeală, descurajarea şi lipsa perseverenţei.

Învăţarea prin descoperire ajută preşcolarul să afle singur aspectele fenomenului studiat. Ascultând poveşti basme el reconstituie mental principalele momente ale naraţiunii, jucându-se cu creionul obţine linii şi figuri neobişnuite, jucându-se cu diferite materiale ajunge la tot felul de construcţii interesante.

J. P. Guilford asociază creativitatea cu trei factori: fluiditatea, flexibilitatea şi originalitatea. Evaluarea poate fi făcută printr-o multitudine de procedee dar cel mai plăcut mod este acela în care micul preşcolar este pus să-şi folosească şi sufletul, nu numai mintea, prin cuvânt, imagine, culoare. Este de fapt cheia

intrării în sufletul copilului. Copiii ne apar cu fermecătoarea lor inexperiență, cu armonioasa lor dezordine, cu spaima lor pentru tot ce este luminos, pentru tot ce este grație şi joc, pentru tot ce este lucrarea vieții. {Nicolae Tonitza}.

Gradinița are un rol bine definit privind dezvoltarea la copii a capacităților creative.Vârsta preşcolară se caracterizează printr-un remarcabil potențial creativ şi educarea creativității este necesară şi posibilă chiar de la această vârstă.

Există cel puțin două accepțiuni ale creativității:

-ca atribut al gândirii creativitatea este capacitatea de a intui, anticipa şi finaliza într-un mod original şi inedit produsul activității intelectuale implicată în rezolvarea unei probleme; produsul gândirii creatoare este un rezultat cognitiv de o anumită valoare, inedit şi personal.

-ca însuşire a personalității, creativitatea este o însuşire sintetică, plenară, care se manifestă în orientarea, organizarea si desfăşurarea activității printr-o direcție clară, precisă şi printr-o finalitate intenționată, specifică, originală. Creativitatea poate fi cunoscută, masurată şi stimulată.

Factorii temperamentali şi caracteriali au o influență deosebită în dezvoltarea creativității.

Creativitatea include memoria, imaginația aplică toate cunoştințele, combină cunoştințele, este producerea a ceva original, irepetabil, unical.

Pentru Taylor creativitatea este un „un fenomen de natură complexă, implicând conlucrarea mai multor factori: intelectuali, motivaționali, emoționali şi de mediu".

Indicatorul creativității este descoperirea şi producerea noului, stabilit după un sistem de referință subiectiv personal şi altul obiectiv, la nivelul valorilor sociale.

Unii autori susțin că nu există creativitate la copiii preşcolari, pentru că, fiind lipsiți de o experiență cognitivă şi actională bogată, nu pot produce valori reale. În consens cu părerea altor autori susținem că activitatea de investigare şi de descoperire a cunoştințelor sunt ele însele activități creatoare, deoarece presupun restructurarea şi reorientarea experienței proprii-atâta cată există la preşcolar-şi un efort de gândire

personală şi independentă. Macleon susține în acest sens că toți copiii sunt creativi până în momentul în care adulții, prin sistemul lor de instrucție, prin activitatea şi disciplina impusă, le înăbuşe originalitatea; Guilford evidențiază faptul că la copii se manifestă o puternică gândire creatoare, iar Torrance atrage atenția asupra importanței relaxării şi a mediului receptor în care copiii se pot manifesta creativ.

La vârsta preşcolară este propriu activismul participativ al copiilor, ca şi fantezia, exprimarea liberă, producțiile originale, imaginația bogată exprimată prin expresii plastice, modelaj, construcții, desen, simbolistică verbală şi ludică originală. Ficțiunea şi simbolul joacă un rol important în gândirea preşcolarului, pentru care imposibilul devine posibil, dorițele devin realitate împlinită ca în basme, imaginarul devine real, dar şi „ instrument de intervenție în situații noi sau dificile''. – Schiopu.

Limbajul are largi posibilități de a sprijini imaginația, iar dezvoltarea vorbirii şi a conduitei verbale constituie factorii hotărâtori în organizarea şi ierarhizarea comportamentelor copilului preşcolar, inclusiv a creativității sale, cu atât mai mult cu cât la această varstă există o nevoie acută pentru cuvinte noi, pentru comunicare, pentru fantezii verbale. Funcția esențială a procesului de creație o constituie imaginația.

Imaginația este definită ca un proces de combinare a imaginilor, ceea ce se potriveşte mai mult imaginației artistice.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA

Cap III. ACTIVAREA CREATIVITĂȚII ÎN ARIILE DE STIMULARE

Procesul instructiv-educativ din gradiniță, prin conținuturile sale şi obiectivele urmărite este un cadru important de stimulare şi dezvoltare a potențialului creativ. Toate domeniile de activitate, incepând cu jocul liber şi terminând cu educația fizică, constituie tot atâtea căi de activare a creativității.

În educarea creativității există numeroase disponibilități psihice şi cognitive ale copilului:

- nevoia de lărgire a experienței cognitive;
- curiozitatea şi interesul pentru cunoaştere;
- dezvoltarea competențelor lingvistice;
- constituirea formelor voluntare ale unor procese psihice;
- câştigarea de abilități;
- apariția competivității, ca factor catalizator al tuturor activităților desfăşurate şi ca expresie a creşterii implicării în colectiv.

3.1. EDUCAREA LIMBAJULUI

- să observe nedirijat elemente componente ale unei imagini şi să precizeze acțiunile ilustrate.

Joc exercitiu: "Spune ce vezi"

Exemplul: "Eu văd copaci , frunze îngălbenite , păsări călătoare, doi copii care vin de la şcoala".

- să completeze propoziția prin adăugarea unor cuvinte-se cultivă fluiditatea expresională.

Joc exercitiu: "Gaseşte cuvintele potrivite".

Joc exercitiu: "Din scurt, să facem lung".

Exemplu: "Băiatul construieşte".

"Băiatul construieşte castele".

"Băiatul construieşte castele din..."

"Băiatul construieşte castele din nisip".

"Băiatul construieşte castele de nisip pe..."

"Băiatul construieşte castele de nisip pe malul.."

"Băiatul construieşte castele de nisip pe malul mării".

- să construiască propoziţii enunţiative, interogative, exclamative-se cultivă fluiditatea, originalitatea, flexibilitatea, gândirea divergentă.

Joc exercitiu: "Spune ce face" - propoziţia enunţiativă.

Exemplu: "Fetiţa şterge praful".

"Fetiţa face ordine în camera ei '.

Joc exerciţiu: "Să punem întrebari"- propoziţia interogativă.

Exemplu: "Doctorul consultă copiii?"

Joc exerciţiu: "Să ne minunăm" - propoziţia exclamativă

Exemplu: "Ce flori frumoase!"

Joc exerciţiu: "Magicienii" - transformarea propoziţiei enunţiative în interogativă şi apoi în exclamativă.

Exemplu: "Copilul desenează frumos."

"Desenează frumos copilul?"

"Ce frumos desenează copilul!"

3.2. CUNOAŞTEREA MEDIULUI

- să găsească cât mai multe titluri unui tablou - se dezvoltă gândirea logică şi divergentă.

Joc exerciţiu: "Ce titlu se potriveşte"

- să formuleze cât mai multe propoziţii ce pot fi asociate unei imagini - se cultivă flexibilitatea, gândirea logică, capacitatea de asociere, gândirea divergentă.

Joc exercitiu: 'Roata iernii"

Exemplu: "Când îngheaţă apa lacului, copiii au patinoar."

- să găsească soluţii pentru o situaţie problemă- se cultivă imaginaţia, gândirea divergentă, originalitatea.

Joc exerciţiu: "De ce am nevoie să ... aduc de la piaţă trei pepeni?"

Exemplu: "Mai multe sacoşe, un cărucior, o maşină.'

- să asocieze însuşiri sau acţiuni specifice unei fiinţe, fenomen, obiect- se cultivă capacitatea de asociere, flexibilitatea, originalitatea, gândirea divergentă.

Joc exerciţiu: "Spune ceva frumos despre ... mama, padure, ploaie"

Exemplu: "Mama este fiinţa cea mai bună de pe pamânt."

"Mama este ca un înger care ne veghează".

- să găsească utilităţi unui obiect- se cultivă fluiditatea, flexibilitatea, originalitatea, gândirea divergentă.

Joc exerciţiu: "Ce poţi face cu o sf

3.3. ACTIVITĂŢI MATEMATICE

Creativitatea se manifestă şi în acest domeniu al cunoaşterii împreună cu acumularea cunoştinţelor prevăzute de programă. Atingerea obiectivelor specifice facilitează şi dezvoltarea unora dintre factorii creativităţii:

- aptitudinea de a vedea asemănările şi deosebirile;
- capacitatea de a recombina elementele
- sensibilitatea faţă de probleme
- redefinirea;
- alcătuirea şi rezolvarea de probleme.

De la alcătuirea mulţimilor de obiecte până la crearea şi rezolvarea de probleme se descrie un drum lung, pe parcursul căruia asistăm la transformarea proceselor cognitive.

Acţiunea de dinamizare a gândirii, de orientare a ei spre raţionamentul matematic presupune strategii de învăţare prin joc si acţiune, verbalizări, operaţii materializate prin folosirea tuturor posibilităţilor. Compunând şi descompunând un număr, copilul remarcă mai multe posibilităţi de obţinere a acestuia prin operare cu elementele constitutive. Reprezentarea prin desen a operaţiilor efectuate cu materialul concret ajută copilul să conştientizeze întregul proces.

3.4. ACTIVITĂȚI DE MIȘCARE ȘI JOC

Acestea sunt modalitățile de exprimare proprii copilului, ele fiind cel mai bun mijloc de exprimare, acțiune, comunicare şi cunoaştere.

Motricitatea evoluează pe perioada preşcolarității de la imperfecțiune şi necoordonarea mişcărilor la precizie, forță şi rigoare. Contribuim nu numai la dezvoltarea fizică şi psihică a copiilor, ci şi la educarea creativității lor, prin organizarea unor jocuri ce solicită gândirea creatoare în acțiune şi mişcare.

Exemple: "În câte feluri poți merge?"

- se dezvoltă originalitatea,flexibilitatea şi gândirea creativă prin producerea cât mai multor alternative de mişcare pe un parcurs dat;

"Ce mişcari poți face cu brațele?"

- se dezvoltă capacitatea de a imagina şi executa cât mai multe mişcări, diferite una de cealaltă;

"Tu mimezi, noi ghicim ce ai văzut în imagine"

- se dezvoltă creativitatea expresivă, spontaneitatea, originalitatea;

"Ce poți face dacă eşti pisică, câine, albină?"

- se dezvoltă gândirea asociativă, creativitatea expresivă, flexibilitatea şi originalitatea;

La aceste jocuri putem adăuga euritmia, dansul modern, gimnastica aerobică, jocuri motrice simbolice, toate având ca scop valorificarea potențelor native ale copilului şi desprinderea lui de stereotipie.

Ponderea o au metodele active: conversația euristică, problematizarea, jocul didactic, experimentul, învățarea prin descoperire, învațarea bazată pe joc de rol, brainstorming-ul, dar nu pot fi omise nici cele expozitive povestirea, descrierea, explicația, instructajul, indispensabile în unele activități. Combinarea acestora cu mijloacele didactice intuitive, tehnice şi audio-vizuale ne oferă strategiile necesare în educarea potențialului creativ.

Educatoarea poate influența potențialul creativ al copiilor nu numai prin conținutul activităților, strategiilor folosite sau

cadrul stimulativ, ci mai ales, prin propria atitudine creativă. Nu trebuie să uităm că: niciodată nu este prea devreme pentru începerea educării creativității; activitatea creatoare nu ar trebui să fie îngrădită de nici un fel de restricții, limitări, critici.- V. Lowenfeld.

3.5. ACTIVITĂȚI ARTISTICO-PLASTICE

Instrumentarea copilului cu principalele elemente ale limbajului plastic îl va conduce spre dezvoltarea unor acțiuni ce dau la iveală aptitudini artistice, creativitatea sau creația.

Elementele de limbaj plastic îmbinate prin diferite tehnici ale artei plastice sunt suportul pe care copilul îşi poate clădi conduita creativă. Interesul copiilor pentru activitate şi poftă de creație pot fi stimulate prin:

- utilizarrea unor materiale cu caracter ajutător siluete decupate, faiantă, lucrări parțial începute, coli de hârtie de culori şi dimensiuni diferite, tăvițe de carton, sticlă;
- utilizarea unor tehnici speciale: dactilopictură, tehnica ştampilei, tratarea suprafețelor cu ceară, tehnica stropirii, a scurgerii şi suflării, pictură cu mâinile. Aceleaşi aspecte trebuie urmărite şi în activitățile practice care oferă o gamă largă de modalități de redare a imaginii schematice a obiectelor. Trebuie doar sa-i familiarizăm pe copii cu cât mai multe modalități de lucru şi să le punem la îndemână materiale cât mai variate. De exemplu, redarea unui iepuraş s-a făcut prin mai multe modalități, corespunzătoare etapelor de creare: decuparea şi lipirea părților componente, umplerea conturului rezultat cu fire din mohair tăiate, îndoirea sârmei. Şi modelajul se înscrie în posibilitățile copilului de a reda realitatea, mai cu seamă că îi oferă ca rezultat o imagine tridimensională a viziunii sale. Pe măsură dobândirii deprinderilor de modelare, copilul îşi poate exersa în voie imaginația creatoare.

Rolul activităților plastice este important în mod deosebit, în dezvoltarea imaginației creatoare şi a gândirii. Produsele

activităților plastice fiind rodul creativităților preşcolarilor influențează în mod direct posibilitățile creatoare ale copiilor. Activitățile plastice în măsura în care sunt bine organizate şi documentate, pot constitui un stimulent în formarea unor aptitudini artistice a posibilităților creatoare ale copilului. Se impune găsirea unor soluții, mijloace, metode eficiente, care să contribuie la dezvoltarea gândirii operaționale a copiilor, la stimularea aptitudinilor prin mobilizarea resurselor latente şi prin susținerea manifestărilor printr-o motivație intrinsecă, chiar de la această vârstă educatoarea trebuie să se preocupe în mod special să cultive unele valori: originalitate, perseverență, interesele cognitive dar şi artistice. Tactul pedagogic, metodele şi procedeele constituie un mijloc prețios de valorificare a potențialului creativ de care dispune fiecare copil, prin activitățile artistico-plastice din gradiniță.

3.6. JOCURI DE ROL

În cadrul acestora, copiii au desfăşurat la început jocuri individuale bazându-se mai mult pe imitație, iar mai târziu jocuri colective, care au cuprins un numar tot mai mare de copiii. La început s-au jucat "de-a mama', "de-a familia", "de-a gradinița". Pentru ca jocurile de rol să se desfăşoare cât mai bine, un rol important îl are educatoarea în a asigura baza materială care stimulează în mod creator activitatea copiilor. La sosirea copiilor în gradiniță, materialul didactic trebuie să fie aşezat în spațiul sectorizat, pentru a le oferi posibilitatea de a alege pentru ziua respectivă locul unde se vor juca.

În jocul *"De-a gospodinele"*, în funcție de ceea ce au văzut în familie, fetițele aranjează cu gust camera papuşii, pun mobilierul şi obiectele la locul potrivit, discută probleme care frământa pe orice gospodină.

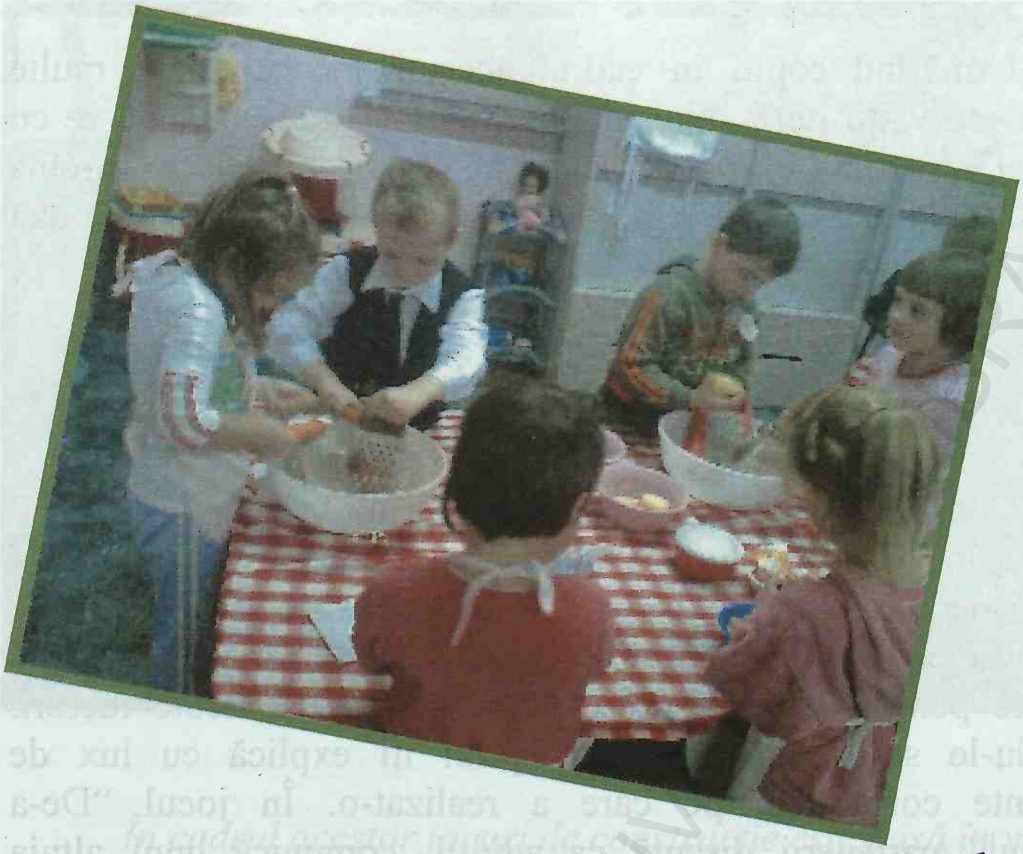

BCU LIBRARY

Urmărind copiii în cadrul acestor jocuri, aflăm multe aspecte ale vieții de familie, de grădiniță, ei transpunându-se cu adevărat în rolurile alese, căutând să îndeplinească sarcina jocului. Oricine urmăreşte jocul observă de cată creativitate dau dovadă fetițele în organizarea şi desfăşurarea jocului.

3.7. JOCURILE DE CONSTRUCȚIE

Constituie un mijloc important de dezvoltare a gândirii. Atunci când copilul construieşte, se gandeşte ce poate construi din beţişoare sau rotițe, cum să le combine ca să obtină un model. Este suficient să le pui la dispoziție o varietate de materiale necesare pentru ca ei să creeze cele mai diversificate lucrări. Cerându-le să le interpreteze, copilul îți explică cu lux de amănunte construcția pe care a realizat-o. În jocul "De-a telefonul" partenerii discută ca adulții, comunică unul altuia experiența personală pentru a-şi uşura reciproc munca la care sunt angajați imaginar.

În jocurile de construcție, copilul învață cum să-şi coordoneze ochiul, mâna, să-şi exerseze mişcările fine ale mâinii, dar şi să colaboreze cu partenerii de joacă, să-şi exprime şi să accepte idei, ori să creeze intr-un mod inedit mediul înconjurător.

Urmărind îndeaproape activitățile de construcție, am cerut copiilor să găsească cât mai multe soluții de valorificare a materialelor puse la dispoziție: cuburi, puzzle, truse de construcții, jucării, diverse materiale din natură. Pe întregul parcurs al jocurilor de construcție, copiii verbalizează ceea ce confecționează din materialele puse la dispoziție, adesea folosind ulterior construcțiile în cadrul expunerii unor poveşti. În toate aceste jocuri ei îşi încearcă imaginația şi gândirea creatoare. Conduita copiilor este identică cu a acelora care le-au oferit modelul de comportare în viața socială.

În cadrul acestor jocuri de construcție este pusă în valoare imaginația creatoare personală atunci când copiii realizează o multitudine de lucrări dintre cele mai variate cum ar fi roboți, pistoale, case, animale, figura umană, flori. Aceste jocuri le dezvoltă copiilor atenția, spiritul de observație, perseverența, observându-se mari progrese în creativitate de la o zi la alta.

Dramatizările constituie punerea în practică a poveştilor,prin interpretarea personajelor povestirii de către copiii. De obicei, copiii dupa ce ascultă poveştile au tendința de a le folosi în relațiile dintre ei atunci cand se joacă "De-a ridichea uriaşă", "Căsuța din oală", "Coliba iepuraşului",în planul jocului oferindu-le baza materială necesară. Educatoarea trebuie nu numai să încurajeze acest gen de jocuri, menit să sporească forța de influență educațională a poveştirii, dar să le şi inițieze antrenând mult creativitatea copilului.

Activitățile practice desfăşurate sub îndrumarea educatoarei, formează şi le dezvoltă copiilor componentele principale ale creativității, astfel incât ei să realizeze lucrări frumoase prin îmbinari de culori, de modele.

Cred că în nici un alt sector de activitate nu se vede mai pregnant creativitatea copiilor ca aici, unde prin abundență de

materiale, pot crea cele mai variate lucrări cu ajutorul cărora se organizează expoziții. Spiritul creativ nu se reflectă numai în lucrările individuale, ci şi în cadrul activităților colective, copiii realizând diferite tablouri, colaje.

Pentru a stimula creativitatea copiilor, educatoarea trebuie ca în toate ocaziile să dea ea însăşi dovada de calități creatoare.

Activitățile artistico-plastice desfăsurate la sectorul "Artă" cultiva creativitatea copiilor prin tema lor variata şi a materialului folosit. Punându-le copiilor la dispoziție acuarele, pensule, foi de desen şi sugerându-le o anumită temă vom observa că fiecare lucrare are originalitatea sa în funcție de experiență individuală.

Creativitatea copilului este vizibilă şi prin activitățile de modelaj, unde copilul are posibilitatea să mânuiască plastelina prin diferite tehnici de lucru.

Consider că prin aceste mijloace am reusit să depistăm unele aptitudini ale copiilor încă din perioada preşcolară, le-am îmbogățit şi le-am cultivat, trezind şi susținând interesul copiilor pentru activitatea creatoare. Totodată am promovat o activitate diferențiată, în scopul sprijinirii copiilor cu posibilități mai mari, pentru a încuraja depăşirea obişnuitului, pentru a susține spiritul creator.

„Una dintre cele mai importante premise ale creativității constă în disponibilitatea de a relua totul de la capăt, de a considera ca nimic nu este definitiv, ca nici un proces nu este încheiat odată pentru totdeauna." (E. Landau)

BCU IAŞI/CENTRUL DE RESURSE PENTRU EDUCAȚIE/LIBRARY

Cap IV. MODALITĂȚI DE STIMULARE A CREATIVITĂȚII LA VÂRSTA PREȘCOLARĂ

Pentru ca un copil să ajungă în stadiul de a crea trebuie să posede un anumit volum de cunoştinţe, de aceea educatoare trebuie să fie preocupată permanent de îmbogăţirea cunoştinţelor copiilor din cele mai diverse domenii de activitate. Astfel copiii îşi însuşesc expresii specifice mediului respectiv, pe care apoi le transpun în jocurile lor.

Analizând modul în care se manifestă în jocul lui specific, putem înțelege nivelul pe care îl atinge creaţia şi nuanţele particulare pe care le comportă acest proces. Modul în care se comportă copilul în joc, ne ajută să înțelegem nu numai asemanarea ci şi deosebirea dintre creaţia propriu-zisă şi creaţia ludică.

Creaţia în sensul obişnuit al cuvântului este un proces care se sprijină pe cunoaşterea ştiintifică, temeinică a domeniului supus cercetării. În creaţia ludică este suficientă doar informarea empirică, generală. Creaţia ludică are în vedere, în primul rând, satisfacţia personală imediată, chiar dacă nemulţumirea prilejuită de joc persistă un anumit timp în conştiinţa copilului.

Procesul creaţiei este întotdeauna continuu. El comportă adeseori întreruperi şi stagnări, fără să dauneze actului în sine. Creaţia ludică a preşcolarului este activă şi productivă. Aşa se explică faptul că preşcolarul pune foarte multe întrebări în legatură cu situaţiile problematice întalnite, întrebări la care singur găseşte răspunsul. Cu alte cuvinte, creaţia ludică ca act care tinde spre descoperirea adevărurilor de mult cunoscute, nu se confundă cu creaţia propriu- zisă.

Actul ludic poate fi apreciat ca improvizaţie autentică, căci improvizaţia este un act elementar de creaţie. Improvizând sau jucându-se, căci improvizaţia este un joc, un divertisment plăcut şi folositor, copilul îşi găseşte cadrul de afirmare şi dezvoltare. Expresia "Să zicem că ..." folosită frecvent de copii şi trăită intens de ei în toate etapele jocului, pune în lumină actul creaţiei sub forma improvizaţiei, improvizaţie înțeleasă în sensul bun al cuvântului.

În vederea dezvoltării creativității verbale a copiilor preşcolari din grupa mare am desfăşurat numeroase jocuri-exerciții. Astfel am desfăşurat jocul "Ce crezi că face?". În acest joc am arătat copiilor mai multe imagini reprezentând personaje în mişcare iar la întrebarea "Ce crezi că face?" copilul numit a făcut diferite adăugiri urmând ca prin acestea să fie schimbată semnificația acțiunii prezentată. S-au prezentat imagini ca: Un baiat din profil având mâinile întinse în față oblic în sus; O pisică se cațără pe trunchiul unui copac; O veveriță pe o creangă cu o ciupercă între labe.

Alt joc desfăşurat a fost "Ce s-a întamplat mai departe?". În cadrul acestui joc s-au prezentat 2-3 imagini care ilustrează momentele principale ale începutului unei povestiri. Copilul a trebuit să deducă acțiunea prezentată şi să spună ce crede că s-a întâmplat mai departe. Faptul de a cere copilului să inventeze un final unei povestiri începute constituie un stimulent care acționează asupra imaginației creatoare a copilului, activizând-o. Exemple: "Povestea Şoricelul"; "În parc"; "Povestea Merele"; "Povestea Avionul".

Pentru consolidarea deprinderii copiilor de a crea o scurtă povestire, a stimulării creativității am desfăşurat jocul didactic "Hai să facem o poveste". Sarcina didactică a copiilor a fost crearea unei scurte povestiri pe baza de suport intuitiv. În desfăşurarea jocului dupa prezentarea model a educatoarei s-au folosit mai multe variante:

Varianta 1: Copiii au povestit întâmplări din viața unei jucării pe care şi-au ales-o de pe masa educatoarei.

Varianta2: Copiii au creat poveşti pe baza unei imagini sugestive.

Varianta3: Copiii au creat povestiri din imaginație.

Un alt joc-exercițiu desfăsurat care a avut ca scop principal dezvoltarea capacității de creație a copiilor este jocul "Să facem un tablou". Jocul constă în construirea unei scene dintr-o poveste sau în ilustrarea unui episod din viață trăit sau închipuit de copil, folosind în acest scop elementele scenei respective pictate şi decupate în carton.

Varianta 1: Se cere copilului să construiască o scenă după un model dat. Educatoarea va denumi scenă, o va construi şi va cere copilului să facă şi el una la fel.

Varianta 2: Copilul este invitat să redea cutare scenă din cutare poveste pe care acesta o cunoaşte.

Varianta 3: Educatoarea dă o tema şi cere copiilor să-şi aleagă fiecare singuri scena pe care vrea să o cuprindă în tabloul său. Tema tabloului trebuie astfel aleasă încat să permită construirea mai multor scene.

Prin întreaga activitate desfăşurată cu copiii am putut cunoaşte nivelul de dezvoltare al componentelor creativităţii lor în mod diferenţiat.

Niciodată nu este prea târziu pentru cunoaşterea, stimularea, educarea şi dezvoltarea creativităţii. Dar cu cât această acţiune începe de la o viaţă mai mică şi continuă de-a lungul anilor, cu atât va fi mai productivă, conducând la obţinerea unor realizări creative mai valoroase.

4.1. CREATIVITATEA VERBALĂ

În preşcolaritate, elaborarea strategiilor didactice diferenţiate şi creative se impun cu necesitate în primul rând în dezvoltarea vorbirii, deoarece limbajul reprezintă nu numai procesul care se dezvoltă spectaculos, ci şi instrumentul prin care se asimilează experienţa personală şi care influenţează şi este influenţat de toate procesele psihice şi în mod special de componenţa afectiv- motivaţională.

Prin limbaj se realizează comunicarea copilului preşcolar cu toţi factorii socio-umani care participă la modelarea şi informarea lui, adică la transmiterea şi receptarea informaţiilor, impresiilor, trăirilor afective, judecăţilor de valoare, comenzilor.

Modalităţile de comunicare sunt multiple şi variate de la comunicarea verbală şi până la cea nonverbală prin gestică, mimică, pantomimică sau la comunicarea practic-operatoare, prin acţiuni şi obiecte.

Obiectivul major al dezvoltării vorbirii este înlocuirea exprimării reproductive cu cea independentă, originală, creativă, precum şi dezvoltarea acestora în relaţie directă cu funcţiile limbajului: cea de comunicare, cea de constituire- structurare a gândirii şi a formelor logice, funcţia cognitivă în raport cu activitatea de cunoaştere, funcţia expresivă - de completare şi nuanţare a semnificaţiei informaţionale, funcţia persuasivă - de influenţare a voinţei, precum şi celelalte funcţii specifice.

Limbajul verbal joacă rolul de instrument principal al gândirii şi al formelor infralogice metaforă, topică, intonaţia, ritmul. De aceea în preşcolaritate, se impun o multitudine de obiective operaţionale cu referire la dezvoltarea vorbirii, dintre care menţionez:

- dezvoltarea capacităţii perceptive în scopul discrimiării sunetelor limbii române;
- stimularea şi exersarea proceselor gândirii şi a operaţiilor ei;
- stimularea forţei cognitive a limbajului, adică dezvoltarea noţiunilor cu grade de generalitate diferite ce reflectă obiecte, clase, fiinţe, fenomene, relaţii;
- îmbogăţirea permanentă a vocabularului şi activizarea fondului lexical în contexte variate;
- operarea corectă cu construcţii enunţiative, adresative, interogative, apelative, exclamative, dialogate, contextuale;
- stimularea vorbirii coerente, fluente, expresive, original-creative, a unui stil propriu de exprimare.

Toate aceste obiective se pot realiza printr-o multitudine de metode şi tehnici didactice, pe fondul activităţilor ludice specifice vârstei preşcolare şi prin conversaţia euristică permanentă cu copiii.

Stimularea creativităţii în planul dezvoltării vorbirii este în preşcolaritate un demers laborios, socio-educaţional, ce cuprinde simultan fenomene de activizare, antrenare, cultivare şi dezvoltare a potenţialului creator.

Tehnicile şi procedeele au vizat:

- fluenţa ideaţională
- flexibilitatea gândirii şi spontaneitatea exprimării
- fluenţa asociaţională

- fluența expresională
- originalitatea

Modelul de antrenament creativ propus este prezentat după algoritmul:

-sarcină creativă;
- obiectivele vizate;
-concluzii, greşeli tipice;
- observații.

"Fiecare din sarcinile creative poate face obiectul unei activități pe parcursul unei secvențe educaționale în care obiectivul major este dezvoltarea creativității în plan verbal, deoarece învățarea creativă avem atunci când noua experiență se capătă şi se exersează în cadru problematicei divergente ". - G. Nicola

Creativitatea verbală constă în capacitatea de a utiliza vorbirea în sensul unei cât mai mari fluidități, flexibilități şi originalități. Copilul din gradiniță are tendința de a se juca cu cuvintele, este atras de anumite sonorități şi creează uneori cuvinte pentru a-şi compensa lacunele în exprimare.

Creativitatea verbală a copiilor din gradinită poate fi stimulată atât în cadrul activităților comune, specifice, de dezvoltare a limbajului şi comunicării orale cât şi în timpul afectat activităților la alegere cu grupuri şi individuale.

Spre exemplu în cadrul lecturilor după imagini, după parcurgerea etapelor cunoscute de descriere a tabloului, în cadrul sistematizării informațiilor cerem copiilor să formuleze întrebări referitoare la tablou. Ex. tabloul "Animale din pădure " - întrebări puse de copii:

- Ce prieteni are iepuraşul în pădure?
- Cum doarme ariciul?
- Cum ajunge ursul la grădina zoologică?

Bogăția întrebărilor şi diversitatea răspunsurilor pun în evidență elemente semnificative ale creativității verbale la copii, stimulate în acest fel.

În convorbirea cu tema "Iarna" s-au analizat cu copiii fenomenele specifice anotimpului, jocurile copiilor, sărbatorile specifice, apoi le-am cerut să arate de ce le place iarna,

solicitându-i să construiască motivări. În răspunsurile lor copiii s-au referit la frumusețea anotimpului, la jocuri şi plimbări pe zapadă, excursii. Am reluat tema prin jocul didactic "Spune mai departe ', în care copiii au continuat ideea începută "Iarna este...", "Copiii se joacă cu... " . Le-am propus copiilor să inventeze întamplări care se pot petrece iarna, să formuleze un titlu pentru aceste întamplări specifice.

Poveştile ne oferă o gama largă de posibilități în direcția cultivării creativității verbale prin redarea în mod logic, coerent şi expresiv a narațiunii şi prin răspunsurile pe care le dau la întrebările şi indicațiile de genul: "Ce ați fi făcut în locul personajului?"; "Ce credeți că s-ar fi întamplat dacă...?", "Formulați un nou titlu pentru această poveste..."; "Găsiți un alt sfârşit pentru această poveste...".

Povestirile create de copii după un început dat, pe baza unor ilustrații sau personaje propuse dau frâu liber imaginației creatoare şi oferă copilului posibilitatea de a-şi manifesta originalitatea. Am propus copiilor o povestire pe baza intrebării titlu: "Ce aş face eu dacă aş avea o baghetă magică?". În povestirea lor, copiii au exteriorizat dorințe care nu le-au fost împlinite: bicicleta, calculator, mărgele, maşină, un lucru neplăcut ce i-a marcat: aş pedepsi pe asistență care mi-a făcut injecții; gânduri nerostite: aş fi prințesă, aş fi împărat. Am primit însă şi răspunsuri care atestă reale potențialități imaginativ-creative: aş face tot Pământul că o gradină cu flori multe, aş face un robot care să mă servească, aş duce din nou dinozaurii, aş face un monstru care să-i pedepsească pe cei care fac rău.

Practic, stimularea vorbirii coerente, fluente, expresive, original-creative, a unui stil propriu de exprimare se poate realiza printr-o multitudine de metode didactice, pe fondul activităților ludice, specifice vârstei preşcolare, în cadrul demersului didactic şi printr-o conversație de tip euristic cu copiii.

Am desfăşurat cu copiii din grupa mare pregătitoare un antrenament creativ, prin care să exersez dar şi să evaluez nivelul de dezvoltare a componentelor creativității. Menționez că unele dintre aceste exerciții-joc sunt desfăşurate curent în gradiniță în vederea pregatirii copiilor pentru activitatea din şcoală, dar

interpretarea rezultatelor a fost făcută din perspectiva creativității în limbaj.

Acest demers a constat într-o serie de exerciții, probe creative, care pot face obiectul unei activități pe parcursul unei secvențe educaționale în care obiectivul major este dezvoltarea creativității in plan verbal, deoarece „învățare creativă avem atunci când noua experiență se capătă şi se exersează în cadrul problematicii divergente. {I. Nicola}.

Dupa ce auzul fonematic a atins nivelul corespunzător de dezvoltare am cerut copiilor să denumească cât mai multe cuvinte care încep cu un sunet dat. De pildă în cazul cuvintelor care încep cu fonemul „C" am primit două tipuri de răspunsuri: într-un caz s-au realizat şiruri verbale de tipul: carne – cremă - corn- clătite. Asociațiile atestă absența flexibilității, dar prezența fluidității verbal. Am primit şi răspunsuri de genul: corn – carte – copil - croitor. În acest caz răspunsurile atestă fluiditatea şi flexibilitatea verbală. Rezultate obținute: la 16 copii se atestă fluiditatea şi flexibilitatea verbală, la 4 copii se atestă fluiditate, dar absența flexibilității.

Creativitatea verbală este surprinzătoare chiar la această vârstă. Când termenul îi lipseşte din vocabular copilul creează cuvinte şi ne surprinde prin originalitatea asocierilor. Manifestă încercări de versificare chiar dacă utilizează cuvinte fără sens, pentru a rima. Apoi apare povestirea expresivă, în construirea de poveşti, teatrul de păpuşi, dramatizări cu text creat de copii cu temă dată.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.2. ACTIVITAŢILE ARTISTICO-PLASTICE

" Efortul şi succesul vor depăsi toate aşteptările
dacă enrgiile şi imaginaţiile oamenilor ar putea fi
eliberate de restricţii şi limitări."

Crawford H.
Creenewalt.

Nu trebuie subestimată experienţa bogată şi informaţia cuprinzătoare, căci inteligenţa şi imaginaţia nu pot opera în gol- afirmă A Stoica.

Cu cît vom oferi copilului cunoştinţe mai diverse, modele, tipuri, cu atât el îşi va forma o viziune de ansamblu asupra obiectului său fenomenului; va ajunge mai repede la fază de generalizare, de abstractizare.

Rolul activităţilor plastice este important în mod deosebit în dezvoltarea imaginaţiei creatoare şi a gândirii. Produsele activităţilor plastice fiind rodul creativităţii, preşcolarilor influenţează în mod direct posibilităţile creatoare ale copiilor. Prin intermediul activităţilor plastice, copilul dobândeşte o serie de cunoştinţe despre culorile şi formele obiectelor.

Activităţile plastice, în măsura, în care sunt bine organizate şi documentate, pot constitui un stimulent în formarea unor aptitudini artistice,a posibilităţilor creatoare ale copilului.

La vârsta preşcolară sunt specifice fantezia, exprimarea liberă, producţiile originale, imaginaţia bogată exprimată în mod
deosebit prin expresii plastice, prin modelaj sau prin desen. Toate aceste activităţi artistico-plastice sunt îndragite şi preferate de preşcolari în diferite momente ale procesului instructiv educativ, le oferă posibilitatea de a-şi exprima liber şi nestingherit potenţialul creator de care dispun într-o măsură mai mare sau mai mică.

Un proces de învățământ modern se cere organizat astfel încât să ajute pe copii să prezinte cunoştintele într-o formă personală, să caute şi să ierarhizeze ideile. Acestea sunt de fapt deziderateleesențiale ale educării spiritului de creativitate chiar de la vârsta preşcolară. Tactul pedagogic, metodele şi procedeele constituie un mijloc prețios de valorificare a potențialului creativ de care dispune fiecare copil prin activitățile artistico- plastice din grădiniță.

În pregătirea copiilor pentru activitatea de pictură i-am orientat spre observarea mediului înconjurător, ei descoperind forma, mărimea şi culoarea. Atragându-le atenția asupra varietăților acestor caracteristici la diverse elemente, indicându-le cuvântul ce identifică însuşirea respectivă inițiindu-i în limbajul artistic şi direcționându-le percepțiile, reprezentările şi emoțiile i-am ajutat să descopere universul frumosului, emoția artistică.

În activitățile cu teme: "Fructe, Legume, Frunze, Flori, Ninge" copii au obținut efecte plastice surpriză prin folosirea culorii şi a formelor decupate. Copiii sunt atraşi de culoare, de varietatea instrumentelor tehnice, îşi dovedesc spontaneitate, dând frâu liber imaginației şi fanteziei.

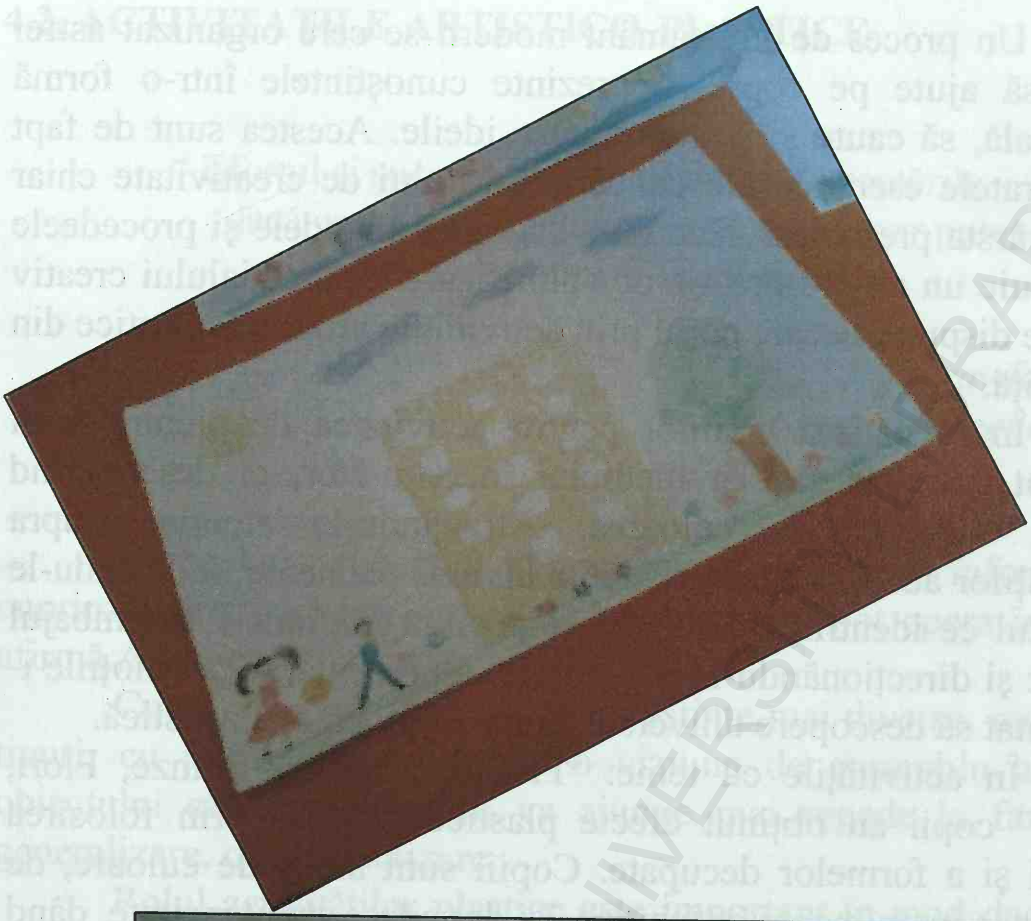

BCU UNIVERSITY LIBRARY

Materialele folosite în pictură facilitează realizarea imaginii artistice de către copil. Astfel în afară de suportul obişnuit de hârtie, carton, sticlă faianță material textil putem folosi şi altele cum ar fi: cartoful, morcovul, dopul de plută pentru confecționarea ştampilelor; ceară - pentru tehnica trădării cu ceară; gris, nisip, orez, mălai pentru tehnica tratării suprafetelor, ex: Fructe, Omul de zapada; tempera, spuma de ras - folosind aceste materiale am realizat împreună cu grupa de copii pictură cu tema: Pomul în anotimpul toamna". Ei au trasat diferite linii cu degetul înmuiat în amestecul de spumă colorată cu temperă pe faianță. O coală albă de hartie a fost aşezată deasupra lucrării, au presat-o iar apoi au ridicat-o. Mijloacele expresiv-creative printre care şi desenul facilitează nu numai cunoaşterea copilului dar şi posibilitatea de consiliere şi psihoterapie.

Desenul fiind considerat un mijloc expresiv,proiectiv întalnit cu deosebire în perioada copilăriei oglindeşte aspecte ale

gândirii şi emoţionalităţii, ale intereselor şi imaginii de sine, ale atitudinilor sociale dar şi ale tensiunilor psihice acumulate la un moment dat.

Desenul contribuie la dezvoltarea armonioasă şi multilaterală a copiilor, scoţând în evidenţă un alt mod de exprimare, un alt limbaj, limbajul artelor plastice.

În cadrul acestor activităţi copiilor li se dezvoltă: atenţia, spiritul de observaţie, imaginaţia, simţul pentru frumos, dragostea pentru frumos, pentru natura, pentru valorile artistice ale poporului nostru.

Este uimitor cum în urma analizei atente a unei lucrări realizate de un preşcolar poţi descoperi atât de multe despre acel copil, despre felul lui de-a fi, despre tipul de personalitate, caracterul acestuia, problemele care îl framântă ,gândurile lui cele mai ascunse, redate inconştient într-un desen. Cu ajutorul unui desen poţi spune aproape tot despre un copil.

"Parinţii noştri au descoperit Alpii, generaţia noastră a descoperit desenele copiilor".- Adolphe Ferriere.

Copilul trebuie să cunoască consecinţele practice, estetice, afective ale activităţii sale, care să-l stimuleze în munca ce urmează să o presteze. Designul, ca rezultat al producţiilor ludice ale copilului, va căpăta o semnificaţie mai largă în conştiinţa lui, dacă vom şti să facem cunoscută sfera lui largă de manifestare şi anume; designul prezent în mediul înconjurator. De aceea, cu orice prilej vom atenţiona copilul asupra unui aspect al lucrărilor, ce aşezate într-o anumită ordine oferă un aspect interesant şi mai ales frumos. De exemplu aspectul unui coş cu fructe - unde sunt alăturate diverse culori, forma pe care o îmbracă dispunerea lor în coş şi în final relaţia acestei pete viu colorate şi culoarea mesei sau a feţei de masă pe care se află coşul, contrastul formelor.

Copilul trăind în mijlocul esteticii lucrurilor trebuie să simtă designul şi trebuie să-l patrundă pentru a-l fructifica şi îin lucrarile lui creative, iar apoi, mai târziu, acesta va contribui la transformarea mediului ambiant, sub aspect estetic şi practic, din partea lui.

Copilaria, cu încântătoarea ei formă de manifestare – jocul- constituie o reală sursă de inspiraţie pentru activitatea de

creație a copilului. Din diversele forme de joc, copilul trebuie să se inspire mai mult deoarece aici va găsi comunicarea lui cu lumea reală sau cu cea fantastică. Astfel, el ne va prezenta în lucrările lui, aspectul relațiilor ce le-a stabilit, fie cu mediul în care traieşte, fie cu cel în care ar dori să traiască.

Din exploatarea jocului în artele plastice vom reuşi să stabilim stadiul dezvoltării lor perceptive, pentru că ei vor reda în desen perceptiile şi reprezentările acumulate în joc. În joc copilul îşi formează reprezentări ale caracteristicilor obiectelor, iar în artele plastice acestea se oglindesc sub diferită forme, mai mult sau mai puțin fidel, în funcție de capacitatea creatoare a copilului.

Copilul cooperează cu noțiuni estetice şi morale e frumos, e urât, e bun, e rău. El le foloseşte într-o situație sau alta de apreciere când este pus să compare un lucru cu altul, când clasifică obiectele.

Pe baza procesului estetic stă în primul rând, trebuința de frumos. Din această cauză, copilul separă frumosul de urât. În grădiniță acest proces de comparare începe să se manifeste în momentul în care el este pus în situația de-a aprecia lucrările sale comparându-le cu altele şi trebuie să spună de ce este aşa.

Copilul preşcolar poate recepta opera de artă prin modul său de a vedea şi de-a înțelege, dacă i se oferă posibilitatea, dacă i se face sau nu o educație estetică. Copilul este sensibil la culoare şi formă, deci acestea devin criterii de alegere preferențială. El poate să aleagă un tablou pentru că preferă culoarea sau îl respinge pentru formă sau lipsă de claritate.

Aşa dupa cum spuneau L. D. Crow si A. Crow, opera de artă îi stimulează copilului imaginația şi gândirea creatoare.

Nu lipsită de importanță este şi necesitatea de a forma copiilor, înca de timpuriu, capacitatea de a deosebi o adevărată creație artistică de aşa numitele kitschuri pe care le întâlnim în diverse situații.

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

4.3. JOCURILE DE CREAȚIE

"Jocul este munca, este binele, este datoriă, este idealul vieții copilului. Jocul este singura atmosferă în care ființa sa psihologică cere să respire şi, în consecință, să acționeze."

E. Claparede

"De-a vânzătoarea"

Jocul constituie o modalitate deosebit de valoroasă de modelare a viitoarei personalități, deoarece oferă posibilitatea cunoaşterii copilului şi formării acestuia în direcția dorită de noi.

Prin joc copilul învată, dobândeşte experienta, combină şi recombină propriile reprezentări de care dispune la un moment dat, experimentează lucruri noi, fabulează, îşi formează deprinderi de

lucru, colorează, pictează, împrumută prin imitație, într-un cuvânt creează fară a mai imita în totalitate, iar, uneori, chiar foarte puțin.

Prin joc copiii pot ajunge la descoperiri de adevăruri, îşi pot antrena capacitățile lor de a acționa creativ pentru ca strategiile jocului sunt, în fond strategii euristice, în care se manifestă istețimea, spontaneitatea, inventivitatea, inițiativa, îndrazneala.

În joc copilul se manifestă spontan, sincer, îşi dezvăluie tendințele, interesele, contribuind într-o foarte mare măsura la formarea, dezvoltarea şi îmbogațirea vocabularului.

Jocul de rol, cea mai sigură cale de acces spre sufletul copilului, spre minunata lui lume de gânduri şi vise, are reale valențe formative. El contribuie la dezvoltarea intelectuală, socială, emoțională, fizică, estetică a copilului cultivă încrederea în forțele proprii şi spiritul de competiție.

Jocurile desfăşurate ne-au oferit prilejul de a afla în ce masură jocul de creație satisface cerințele unei influențări sistematice a conduitei sociale a preşcolarilor şi care este felul de joc ce realizează mai pe deplin aceste deziderate. Influența educativă se poate exercita în cadrul jocului de creație în două direcții:

- asupra conținutului relațiilor reflectate ;
- asupra relațiilor reciproce stabilite între copii în cursul jocului.

Jocul de creație este o bună şcoală pentru practicarea celor mai variate relații reciproce între copii, începand cu cele pozitive constructive de toleranță de simpatie de prietenie de colaborare şi terminând cu cele negative, exprimate mai ales prin diverse conflicte între copii. Aceste relații care apar între copii în jocul de creație, impun întotdeauna introducerea şi respectarea permanentă a unor norme care să reglementeze în conformitate cu țelurile educative urmărite.

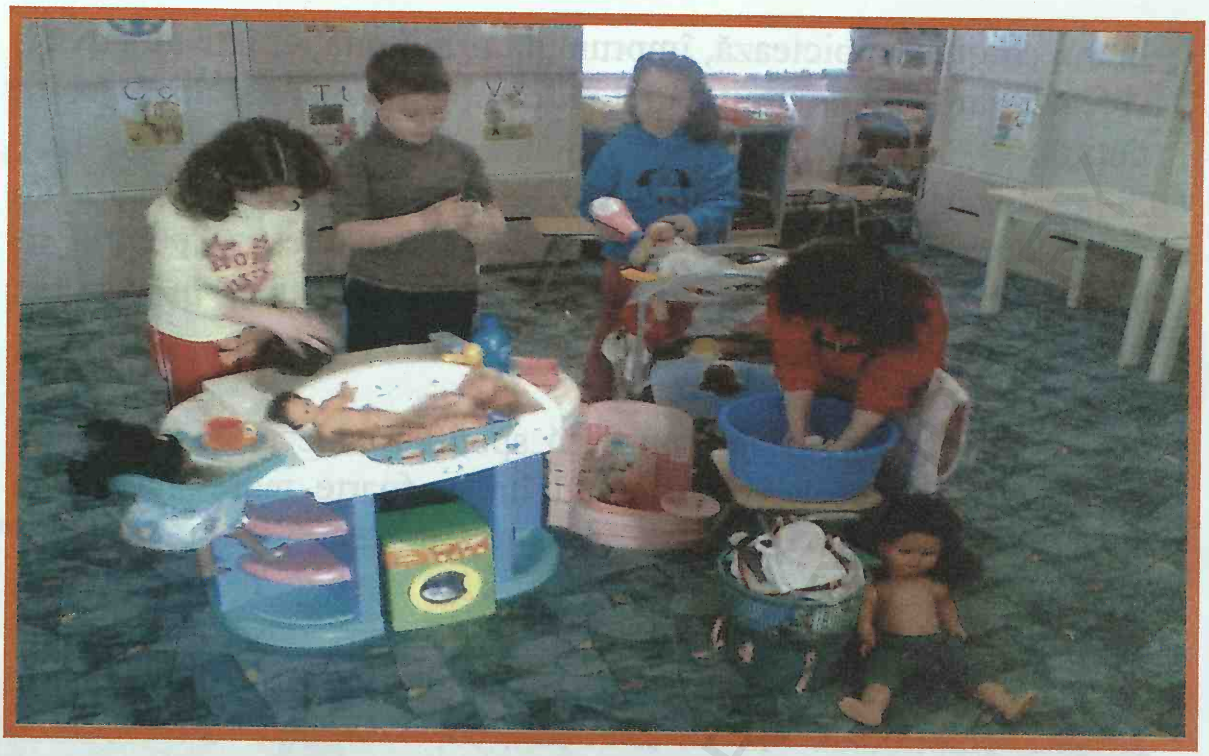

Cunoaşterea şi educarea copilului se împletesc foarte strâns în procesul activităţii concrete desfăsurate în grădiniţă.

Jocul constituie o modalitate deosebit de valoroasă de modelare a viitoarei personalităţi, deoarece oferă posibilitatea cunoaşterii copilului şi formării acestuia în direcţia dorită de noi.

"Noi cunoaştem copilul educându-l şi-l educăm mai bine cunoscându-l".

În jocurile de creaţie copiii sunt pe rând: mame, tati, doctori, şoferi, mecanici, brutari, constructori, politişti, vânzatori, zidari, şefi; dacă la început se joacă dupa regulile date de educatoare, cu timpul îmbogatesc jocul, regulile, numărul participanţilor se măreste sau se micşorează în funcţie de necesităţi, creează personaje noi inedite, ori funcţii noi ale unui obiect.

Prin jocul de creaţie avem ample posibilităţi de cunoaştere a preşcolarilor, deoarece copii se manifestă spontan, firesc, valorificând cunoştintele, priceperile, deprinderile însuşite, pun în evidenţă comportamentul, afectivitatea motricitatea, atitudinea fată de ceilalţi.

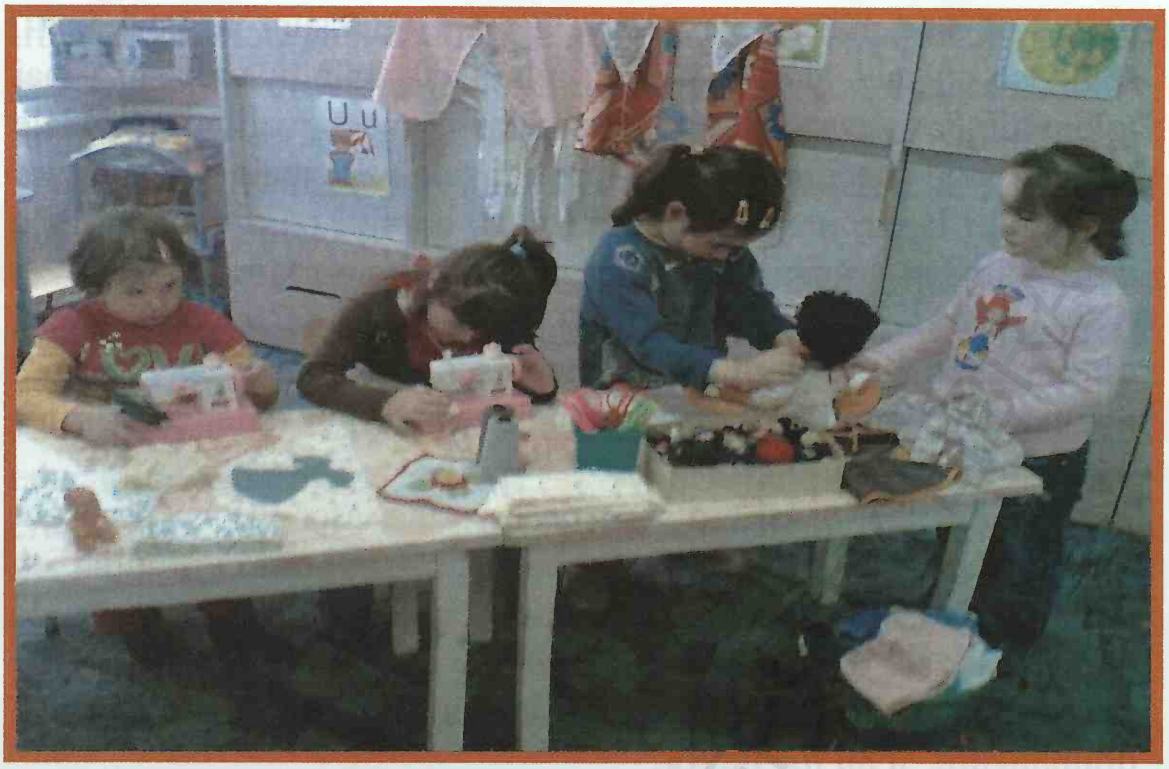

"De-a croitoresele"

Jocurile de creație desfăşurate: "De-a şcoala, De-a gospodinele, De-a musafirii, De-a magazinul de jucarii, De-a serbarea, De-a croitoria, De-a coaforul, De-a constructorii, De-a familia, De-a şoferii" - au constituit o modalitate deosebit de valoroasă de modelare a viitoarei personalități, deoarece ne-au oferit posibilitatea cunoaşterii preşcolarului şi formării acestuia în directia dorită de noi.

Se evidențiază imaginație în joc la majoritatea copiilor, încredere în forțele proprii, iar la unii copii prezența unor aptitudini speciale precum şi a conduitei inteligente: copiii îşi rezolvă singuri diferitele situații conflictuale, gândesc liber şi creator, îşi exprimă cu claritate gândurile şi sentimentele, îşi motivează şi-şi argumentează activitățile intelectuale şi calitatea munciii independente, preocupările lui cu caracter cognitiv sau cu caracter practic din afara programului şcolar, interesele şi preocupările ludice.

Comportamentul social manifestat în jocurile copiilor denotă preferințele în forma ataşamentului puternic ce se creează între copii, spiritul de cooperare, tendințele de conducere: unii se impun ca lideri pentru că sunt mai volubili, mai mobili ,alții

pentru că sunt mai agresivi, iar alții pentru că sunt mai originali, stabilesc cu mai multă ușurință relații cu ceilalți; unii sunt mai toleranți. Favorizează trăirea de către copil a realității sociale într- un mod specific, datorită funcției sale principale de asimilare a realității la eu, jucând diferite roluri, copilul reproduce modele de conduită şi le asimilează în propria lui comportare.

Trăsătura care diferențiază jocul de rol de celelalte jocuri este originalitatea copilului în redarea impresiilor proprii despre realitatea inconjurătoare, spontaneitatea şi intensitatea trăirilor exprimate în joc.

Este liber şi îşi are sursa în imaginația copiilor. Cunoscut şi sub denumirea de joc dramatic, el nu trebuie confundat cu dramatizarea, care sună asemănător ca denumire, dar este de obicei regizată de educatoare şi nu este spontană; a interpreta de exemplu o poveste cunoscută, fiecare având un rol anume, este dramatizare, şi nu joc de rol.

Are un pronunțat caracter activ-participativ, permițând copiilor să construiască relații sociale, să-şi exerseze şi perfecționeze limbajul, să rezolve probleme, să negocieze şi să coopereze, să utilizeze simboluri.

Fiind cea mai pură formă a gândirii simbolice, are o contribuție majoră în dezvoltarea intelectuală.

Copiilor le place foarte mult să se joace de-a ceva. Acest spațiu în care se joacă de-a actorii este mai mult decat un joc de-a casa. Aici ei retrăiesc întâmplările prin care au trecut, precum şi ceea ce ştiu despre oameni, situații, personaje din poveşti, născocesc o diversitate de roluri şi scenarii de joc în funcție de ceea ce îi interesează şi ceea ce este relevant pentru vîrsta lor.

Prin jocul de rol copiii au prilejul de a-şi forma, consolida şi perfecționa următoarele abilități şi competente: explorează şi manipulează concepte; testează idei; se concentrează pe sarcini; plănuiesc strategii; exersează, testează şi evaluează abilități; realizează conexiuni cu experiențele trecute; antrenează memoria secvențiala şi cronologică; gândesc creativ şi reprezintă simbolic obiecte, idei, persoane; leagă prietenii şi au încredere unii în ceilalți; negociază şi rezolvă conflicte; experimentează sensul puterii, imitând adulții; exprimă fară teamă sentimente de veselie,

tristețe, supărare; acceptă şi punctul de vedere al altor persoane; exersează mişcarea fină a muşchilor; dezvoltă coordonarea oculo-motorie; se orientează în spațiu şi timp; îşi îmbogățesc vocabularul; vorbesc exprimă liber gânduri, sentimente şi emoții, dialoghează, pun întrebări.

A încuraja creativitatea preşcolarilor este un proces unde educatorii trebuie să devină deschişi şi permisivi, acceptând şi dând libertate copiilor.

Orice copil posedă potețial creativ, iar creativitatea este educabilă. Educatorul trebuie să se deschidă odată cu ei spre creativitate, ieşind din tiparele învațământului formal copiii devenind oameni echilibrați; stăpâni pe ei, inteligenți şi originali, creativi în ceea ce fac.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIE:

Barzea, C, *Arta şi ştiinta educaţiei*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1995.

Iucu, R, *Managementul şi gestiunea clasei de elevi*, Ed. Polirom, Iaşi, 2001

Tomşa, Ghe., *Psihopedagogie preşcolară şi şcolară*, Bucureşti, 2005

Orţan, Florica, *Managementul educaţional*, Oradea, Editura Universităţii

Stan, Emil, *Managementul clasei*, Editura Aramis, Bucuresti, 2006

Landau, E., *Psihologia creativităţii*, Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică, 1979

Roşca, Al., *Creativitatea generală şi specifică*, Ed. Academiei Române, 1981

Bouillerce, Brigitte, Carre, *Cum să ne dezvoltăm creativitatea*, Ed. Polirom, 2002

Nicola, G., *Stimularea creativităţiii elevilor în procesul de învăţământ* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981

Caluschi, Mariana, *Grupul mic şi creativitatea*, Ed. Cantes, Iaşi, 2001

Stoica, A., *Creativitatea elevilor, Posibilităţi de cunoaştere şi educare*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983

Moraru, 1, *Psihologia creativităţii*, Ed. Hyperion XXI, Bucureşti, 1993

Popescu, Neveanu, P., *Studiul particularităţilor imaginaţiei la preşcolari*

Somesan, E., *Desenul şi unele probleme ale creativităţii, Revista de pedagogie*, Nr. 2, 2001

Roco, Mihaela, *Creativitate individuală şi de grup*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1981

BCU "IOAN PAUL II" UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

Motto:

„Fericit este copilul care găsește în fiecare etapă a drumului, pe educatorul capabil să insufle treptat forța și elanul necesare destinului său de om."

MAURICE DEBESSE

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ISBN 978-973-0-07803-9

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY